

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

Tar tilbake det som ble tatt

Skolen skulle gjøre samer norske. For neste generasjon er utdanning en kilde til å finne igjen en samisk identitet.

Dansen rundt frontfaget

Var det for tidleg å feire? Det kan sjå slik ut.

FOTO: HAKON MOSVOLD LARSEN / NTB

Gisle Norheim er personaldirektør i staten og sjef for forhandlarane på arbeidsgjevarside. Her tek han bilete av arbeidstakartoppene før lønsoppgjeret. Vi ser Guro Elisabeth Lind, leiar i Unio stat, og Egil André Aas, leiar i LO stat.

Lønsoppgjera i offentleg sektor går ofte til mekling. Difor sneik det seg inn ei «var dette alt-kjensle» då partane vart samde alt til forhandlingsfristen 1. mai. Ytringane frå arbeidstakersida var ikkje av typen «dette var det vi kunne oppnå no» eller «vi var ansvarlege og ville unngå streik i ei krevjande tid». Ettersom ramma for oppgjeret var på 5,2 prosent, medan prisveksten for 2023 var anslått til 4,9 prosent, kunne dei feire reallønsvekst. Til og med lærarane var nøgde.

Etter eit par år med høgare prisstiging enn vanleg, og høgare enn føreset, var dette viktig. For høgt utdanna offentleg tilsette var det òg eit poeng å kunne kappe innpå, iallfall ei aning, gruppene med høgare utdanning i privat sektor, dei som i tariffspråk går under det mytiske namnet *industrifunksjonærane*. Eg har sett gamle funksjonærbustader i Odda og på Rjukan, og kan aldri hugse å ha møtt ein industrifunksjonær. Men i tariff-samanheng er det dei som får bonusar og

tillegg som kjem for ein dag når reknskapen vert gjort opp året etter.

Forskerforbundet tilhøyrer hovudorganisasjonen Unio, som i fjor takka farvel til samarbeidspartnarane i YS og LO. Akademikerne vart den nye allierte, og i det nye regimet har vi to sett med hovudtariffavtalar i staten: ein for YS og LO, og ein annan for Unio og Akademikerne. Interessesmotsetnaden er om lag slik: YS og LO ynskjer mest til dei låglønte, og tykkjer ikkje det er så farleg med høgare utdanning. Unio og Akademikerne tykkjer det er farleg med høgare utdanning. Det skal gje uttelling. Tenk på studielåna.

Men så: I revidert nasjonalbudsjett, som regjeringa la fram i mai, var prognosen for prisveksten i år heva til 5,4 prosent. Denne prognosen kjem knapt frå ein meir autoritativ instans enn dei andre, men jo lengre ut i året det lir, jo betre grunnlag har ein for å treffe. Dersom den siste prognosen slår til, og ein held fast ved rammene for lønsoppgjeret, vert det inga auka kjøpekraft likevel.

Dette laga Dagsrevyen ei sak om 18. mai. Der sa Fellesforbundet i LO at det no kan verte aktuelt å krevje meir i lokale tillegg enn den avtalte ramma på 5,2 prosent skulle tilseie. NRK viste bilete av Peggy Hessen Følsvik som på LO-leiarvis knytte neven og sa at «saman er vi sterke». Så kom denne replikkvekslinga mellom intervjuaren og Kai Johansen frå Fellesforbundet: «Var det for tidleg å feire?» «Det kan sjå slik ut.»

Dersom fasiten vert 5,4 prosent, vert det endå eit år med reallønsnedgang. Derfor krev Fellesforbundet eit ekstra løft der det er mogeleg, i praksis i verksemder som har råd til det. Smittar dette til offentleg sektor? At Forskerforbundet gjennom Unio no samarbeider med Akademikerne, ein garantist for krav om lokal lønsdanning, er framleis ein ny situasjon. Utforskinga av handlingsromet er ikkje ferdig. Skikk og bruk har heller ikkje sett seg. Lokallaga ved institusjonane utmeislar eigne prioriteringar, men det er eit visst spelorum for Forskerforbundet sentralt. Dei må vurdere i kva grad dei vil gje signal om kva som er ei fornuftig eller ynskeleg line dei lokale forhandlingane. Oppgjeret i fjor viste iallfall at lokale oppgjer ikkje nødvendigvis vil seie *individuelle* tillegg. Ein stor del av tilleggane rundt om på institusjonane var generelle.

Den justerte prognosen for prisveksten kan òg få konsekvensar for dei lokale forhandlingane i offentleg sektor. På side 10 i dette bladet seier Gjert-Anders Askevold, hovudtillitsvald for Forskerforbundet ved Høgskolen på Vestlandet: «Med de tallene får vi ikke lønnsøkning i det hele tatt. Vi får sette vår lit til at høgskolestyret kan bevilge oss mer penger til de lokale lønnsforhandlingene.»

Kva skjer dersom alt vert som vanleg i året som kjem? Jo, det viser seg at prognosane for prisvekst vart for låge. Det kjem for ein dag at privat sektor ikkje har halde seg så lojale til frontfaget som dei vil at andre tariffområde skal vere. Ikkje minst er det ein del mytiske funksjonærar i industri som går godt som har fått rause bonusar utover hausten. Fagforeiningane i offentleg sektor seier at det ikkje går an. Dette etterslepet kjem oppå alle andre etterslep dei siste åra. Og til slutt seier dei, med ein liten vri: Sjå her, Peggy Hessen Følsvik: Vi òg har ein knyttneve.

Kjetil A. Brottveit
Redaktør

«Dersom fasiten vert ein prisvekst på 5,4 prosent, vert det endå eit år med reallønsnedgang.»

14 Akadesamisk

Skolens harde fornsoring gjorde mange samer skeptiske også til høyere utdanning. To søstre har kjempet seg gjennom barrieren.

24 Det godes problem

Sykepleieren må også være god mot seg selv. Det mener Margareth Kristoffersen, som har forsket på de eksistensielle sidene ved sykepleieryrket.

28 Knokkelroboten

Hvordan virker en skulder? Hvilke bevegelser skal den kunne utføre? For å få best mulig resultat av ortopedisk kirurgi, har forskere tatt i bruk roboten Frank.

34 Fiktiv motstand

Hun er ikke interessert i de byråkratiske oppgavene som vitenskapelig ansatte har fått de siste årene. Professor Drangsholt snakker om romanfiguren sin, professor Winther.

4 Økologisk økonomi

– Økonomer brukte lang tid på å bli interesserte i miljøspørsmål. Det sier den økologiske økonomen Joan Martínez-Alier, som nå mottar Holbergprisen.

6 – Avgift rammer forskere

En høyere arbeidsgiveravgift er innført for inntekter over 750 000. Dette rammer høyt kvalifiserte forskere ved private forskningsinstitutt, mener Nofima-direktør.

7 – For få nordmenn

Andelen norske stipendiater er for lav. Det mener stortingsrepresentant Himanshu Gulati (Frp), som tar opp saken med statsråd Ola Borten Moe.

9 Grønnere handel

Høgskolen på Vestlandet vil bruke markedsrett til å fremme bærekraft. Kjøp av varer og tjenester er vår største kilde til utslipp, sier Siri Smith ved høgskolen.

10 Uviss kjøpekraft

Lønnsoppgjøret skulle gi reallønnsvekst. Nå er anslaget for prisstigningen justert opp. – Med de tallene får vi ikke lønnsøkning i det hele tatt, sier hovedtillitsvalgt Gjert-Anders Askevold.

FASTE SIDER

- 11 News in Brief
- 12 Innland
- 22 Utland
- 32 20 nøtter
- 33 Ti kjappe
- 36 Bøker
- 39 Tilbakeblikk

- 40 Kronikk
- 41 Gjesteskribenten
- 42 Aldri anna enn språk
- 43 Debatt
- 45 Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 6/2023 – 55. årgang

FAGBLAD OM FORSKNING OG HØYERE UTDANNING

Forskerforum arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig publisering, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund som behandler klager mot mediene i presseetiske spørsmål opp mot Vær Varsom-plakaten. Norsk Presseforbund: pfu@presse.no. Forskerforum er medlem av Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo. Tlf 21 02 34 00

ANSVARLIG REDAKTØR: Kjetil A. Brottveit, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: Julia Loge, julia.loge@forskerforum.no

JOURNALISTER: Lina Christensen, lina.christensen@forskerforum.no, Asle Olav Rønning, .olav.ronning@forskerforum.no | Kjerstin Gjengedal, kjerstin.gjengedal@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

ANNONSER: Salgsfabrikken v/Ann-Kristin Valby (Kikki):

annonser@forskerforum.no. Tlf 901 19 121

DESIGN: Concorde Design. TRYKK: Ålgård Offset.

ISSN 0800-1715. Opplag: 22 314

JOAN MARTÍNEZ-ALIER

Professor emeritus ved Institute of Environmental Science and Technology, Universitat Autònoma de Barcelona (ICTA-UAB).

AKTUELL MED: Mottek 8. juni Holbergprisen for forskinga han har gjort innan økonomi, politisk økologi og miljøkonfliktar.

OUTSIDEREN

Det finst verdiar som ikkje kan målast i pengar. Dei fleste økonomar forstår ikkje dette, meiner Joan Martínez-Alier.

Den nyklassiske økonomien som dominerer på samfunnsøkonomiutdanningane, er dei seinare åra blitt utfordra av folk som ønskjer seg meir fleirfaglege perspektiv på økonomi for å gjere faget betre rusta til å handtere til dømes sosioøkonomisk ulikskap og klima- og miljøspørsmål. Joan Martínez-Alier har mykje av skulda for det. I juni mottek han som første økonom Holbergprisen for framifrå forskning innan humaniora, samfunnsvitenskap, jus og teologi. Prisen blir administrert av Universitetet i Bergen, og prisvinnaren deltek på ei lang rekkje faglege arrangement i samband med prisutdelinga. Samstundes har juryen fått kritikk for å gje prisen til ein forskar som opererer utanfor hovudstraumen i økonomifaget.

– **Då pristildelinga vart annonsert, var hovudreaksjonen frå norske økonomar at «han har vi aldri høyr om». Er det ein reaksjon du er van med?**

– Eg har kollegaer i Noreg og Skandinavia innanfor økologisk økonomi og politisk økologi som eg har kjent sidan 1990-talet, og som godt veit kven eg er. Men det finst eit skilje mellom konvensjonell økonomi og miljøforskning. Økonomar brukte lang tid på å bli interesserte i miljøspørsmål. Og sjølv når dei er interesserte, har dei oftast som mål å bringe miljøspørsmål inn i eit rammeverk for økonomisk verdsetjing. Fokuset på rasjonalitet i konvensjonell økonomi, der ein hovudsakleg er oppteken av prisar og marknader, kan ekskludere viktige miljøomsyn.

– **Korleis bør ein då studere økonomien, om ikkje gjennom prisar og marknader?**

– Eg er sjølv utdanna konvensjonell økonom, men vart oppteken av miljøspørsmål fordi eg var interessert i landbruksøkonomi og landreformer, mellom anna i Latin-Amerika. Då kan ein ikkje unngå å sjå på energiutveksling og materielle faktorar, som er heilt vanleg i naturvitskapar, men ikkje i økonomi. I 1960- og -70-åra las eg mykje økologisk antropologi. I Andes bur det folk heilt frå foten av fjella til toppen. Ved foten dyrkar dei mais og avokado, på toppen poteter. Det er eit økonomisk økosystem med stor variasjon, og antro-

– Er Noreg eit betre land enn, sei, Portugal? Målt i produksjon av olje, og dermed klimagassutslepp, er Noreg openbert verre.

pologar studerte kor mange kaloriar som vart frakta opp og ned i dette systemet. Ein kan sjå på jordbruk og fiske som transformasjon av solenergi til kaloriar som kan nyttast av menneske. Nokre plantar konverterer energi meir effektivt enn andre. Distribusjonen skjedde lenge utan bruk av pengar. Slik vart eg økologisk økonom. Etter mi meining burde alle økonomar lære om energi og metabolisme – vatnsyklusen, fotosyntesen, karbonsyklusen – i første semester. Så kan dei byrje med prisar og marknader etterpå.

– **Og så etablerte du eit doktorgradsprogram i økologisk økonomi ved Universitat Autònoma de Barcelona midt på 1990-talet. Men du fekk ikkje legge det til det økonomiske instituttet?**

– Det er symptomatisk – ein ser det same overalt. I vårt tilfelle fekk vi etablere programmet ved det geografiske instituttet. Seinare vart det lagt til det tverrfaglege Institute of Environmental Science and Technology.

– **Korleis har arbeidet ditt utvikla seg sidan du studerte landbruksøkonomi som ung?**

– I dag er det to hovudtrådar i arbeidet vårt i Barcelona. Den eine handlar om rettferd i miljøspørsmål, som inkluderer kartlegging av miljøkonfliktar i eit globalt atlas for miljørettferd. Den andre tråden er miljømakroøkonomi, mellom anna motvekst – som ikkje handlar om motstand mot økonomisk vekst i seg sjølv, men mot det auka materielle forbruket som veksten fører til. To av forskarane våre, Giorgos Kallis og Jason Hickel, fekk nyleg eit EU-stipend på 10 millionar euro for å forske på motvekst. Eg meiner dei to trådane heng i hop, for når miljøøydeleggjande gruveprosjekt, eller oljeutvinning i Lofoten, blir stogga av folkelege protestar, då kallar eg det «motvekst i praksis». Men EU-prosjektet skal ikkje studere slike konfliktar, dei skal sjå på politikk for motvekst.

– **I grunngjevinga for tildelinga av Holbergprisen skriv juryen at du «avviser økonomiske modeller basert på en utvinning av naturressurser hvor formålet er konsum og materiell akkumulasjon». Er du imot at vi skal bruke naturressursar?**

– Vi pustar og et kvar dag, så at vi ikkje skal bruke ressursar, er absurd. For meg handlar det om korleis ein ser på skade: Av og til er utvinning av ressursar svært skadeleg lokalt. Lagar du ei gruve, øydelegg du mykje lokal natur. Det meste av det du hentar ut, blir til avfall. Resten raffinerer du, gjennom prosessar som er svært forureinande. Forureiningane kan vare i hundrevis av år, tusenvis dersom vi snakkar om radioaktivt

avfall. Eg meiner ikkje at vi ikkje skal bruke ressursar, men at vi må ta tilstrekkeleg omsyn til skadane. Å setje ein pengepris på den typen forureining er meiningslaust, det er umogleg å rekne ut. Så ein rein økonomisk analyse held ikkje. For å ta slike avgjerder må vi inkludere dei fysiske og moralske aspekta. Eg vonar å kunne diskutere dette under symposiet i Bergen.

– **Mange meiner kritikken mot hovudstraumen i økonomifaget er urettvis: Faget har jo endra seg mykje dei siste tiåra, blitt meir tverrfagleg og utvikla nye metodar nettopp for å handtere slikt som ulikskap og miljøspørsmål?**

– Det er sant, men fokuset på prisar og marknader dominerer framleis. Fleire har peika på at bruttonasjonalprodukt ikkje er eit godt mål på om økonomien går godt eller ikkje, og at fattigdom ikkje berre kan målast i inntekt. Det handlar også om tilgang til land og vatn, til rein luft, til ikkje å bli fråteken eksistensgrunnlaget sitt når det kjem ei gruve til landsbyen og ein må flytte. Men ingen har funne ein indeks som dekkjer alle faktorar, og eg trur ikkje det er mogleg. Er Noreg eit betre land enn, sei, Portugal? Målt i produksjon av olje, og dermed klimagassutslepp, er Noreg openbert verre. Målt i kvinners

utdanning er Noreg kanskje betre. Men eg trur økonomar er motvillige til å forlate dei økonomiske måla, sjølv om dei er kritiske til måten ein brukar bruttonasjonalprodukt på. Eg trur vi treng å diskutere ulike kriterium på ulike måtar, slik at avgjerder kviler på grundigare drøfting.

– **Kan ein vere økologisk økonom utan samtidig å arbeide for politiske endringar?**

– Sikkert, men spørsmålet om verddivurderingar og om endringar i energi- og materialstraumar gjer at dei to ting heng i hop. Fosen-saka er eit godt døme: Internasjonale avtalar som Noreg har underteikna, tilkjenner urfolk rettar som ikkje kan seljast for pengar. Over heile verda blir urfolk meir medvitne på desse rettane, på same tid som dei blir meir utsette fordi dei lever i dei områda som er mest aktuelle for materialutvinning. I slike saker blir det veldig tydeleg at det finst ulike verdiar. Dette er samanhengen mellom økologisk økonomi og politisk økologi. Eg ser på Holberg-tildelinga som ein pris til dette, meir enn til meg personleg.

◆ AV KJERSTIN GJENGEDAL

■ – Akkurat no kartlegg vi miljøkonfliktar knytte til ressursutvinning i Arktis. Det skal eg ha ein meisterklasse om i Bergen, seier Joan Martínez-Alier.

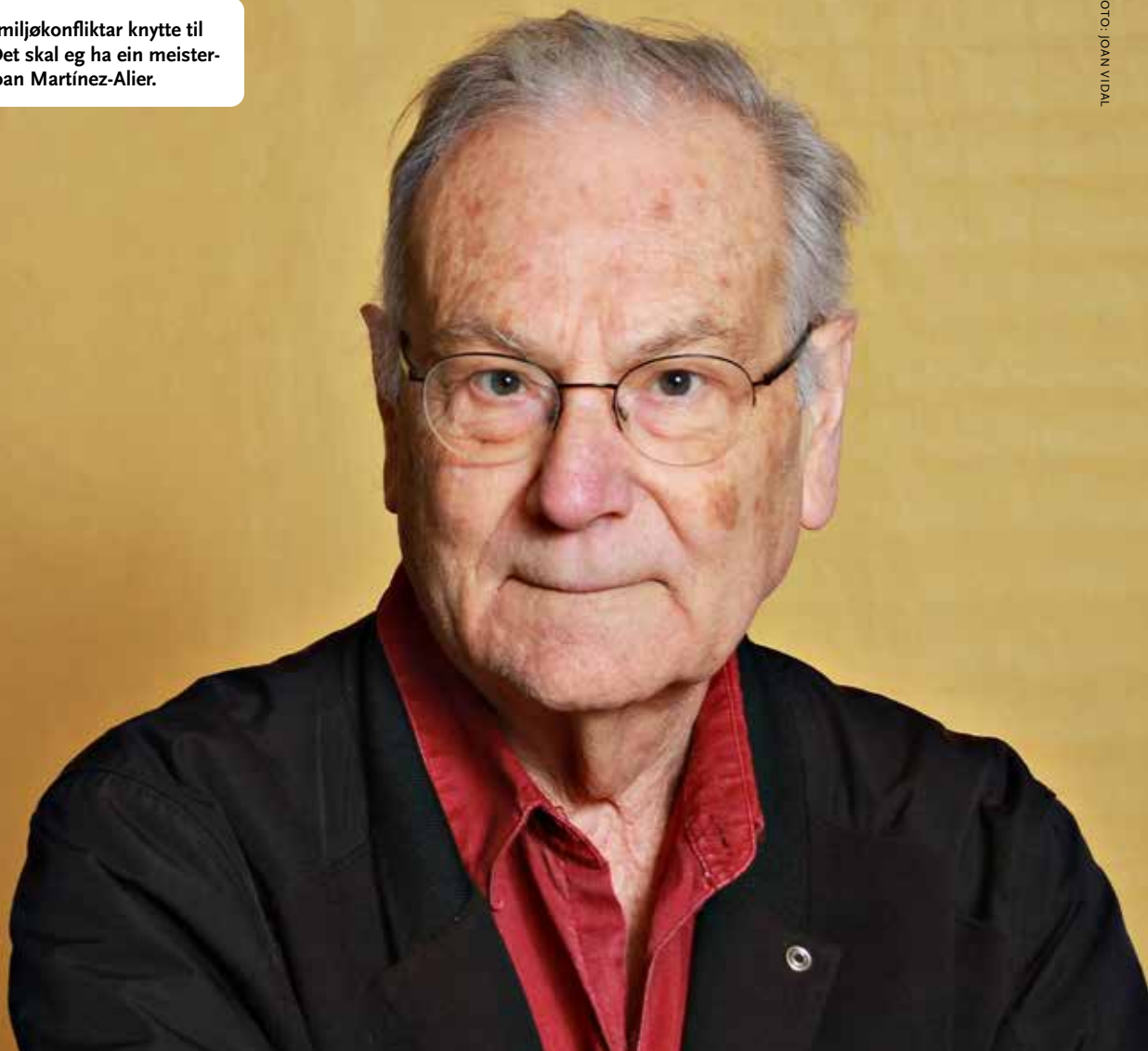

FOTO: JOAN VIDAL

Lønnsavgift rammer ulikt

Private forskningsinstitutter må betale økt arbeidsgiveravgift, mens statlige institutter får kompensasjon.

ØKONOMI Fra 1. januar 2023 må arbeidsgivere betale en ekstra arbeidsgiveravgift for ansatte som tjener over 750 000 kroner. Avgiften, som skal være midlertidig, er innført for å dekke inn ekstraordinære utgifter i statsbudsjettet. Regjeringen har anslått at dette vil gi 7,7 milliarder ekstra kroner i statskassen. Men for mange arbeidsgivere innebærer dette en stor kostnadsøkning (se faktaboks).

– Vi er bekymret for den økte arbeidsgiveravgiften fordi den treffer høyt kvalifiserte personer negativt, og fordi den påfører forskningsaktører betydelige merkostnader som ikke kompenseres på noen som helst måte, sier administrerende direktør ved matforskningsinstituttet Nofima, Øyvind Fylling-Jensen.

Instituttet anslår at de må ut med 2,5 millioner kroner på 2023-budsjettet for å betale avgiften.

– Nofima har 200 forskerårsverk, og av dem har mer enn 160 doktorgrad. Da har man en utfordring, sier han.

FRYKTER PERMANENT AVGIFT

Fylling-Jensen peker på at forskningsinstitutter som er statlig eid, slik som Havforskningsinstituttet og NIBIO, får kompensert for den økte arbeidsgiveravgiften i revidert nasjonalbudsjett, mens frittstående og private forskningsinstitutter ikke får det. Nofima er et aksjeselskap der staten eier litt over halvparten av aksjene. Nofima får riktignok kompensert for økt pris- og lønnsvekst, men dette er ikke direkte knyttet til den økte avgiften.

– Det blir redusert lønnsomhet, mindre penger til forskning og mer penger til staten, sier Fylling-Jensen.

– Avgiften er midlertidig. Forstår du behovet for ekstra inntjening?

– Nei, overhodet ikke. Jeg forstår verken argumentasjonen eller begrunnelsen. Jeg skjønner ikke hvorfor den kommer, og på hvilket grunnlag, sier Fylling-Jensen, som også lurer på hvorfor beløpsgrensen er satt til 750 000 kroner.

– Det kan virke som om Finansdepartementet bare har tenkt på et tall.

– Dere hadde lønns- og personalkostnader på 367 millioner kroner i fjor. 2,5 millioner er en ganske liten andel?

– En økt arbeidsgiveravgift må sees i forhold til det totale inntekts- og kostnadsbildet og reduserer instituttets muligheter til å investere i mer forskning. Det økonomiske handlingsrommet blir redusert i en periode da alle andre kostnader øker vesentlig, sier Fylling-Jensen.

■ Nofima anslår at de må ut med 2,5 millioner kroner i ekstra arbeidsgiveravgift i 2023.

FOTO: NOFIMA

Direktøren har liten tro på at avgiften blir avvirket.

– Avgifter har en tendens til å bli permanente når man ser pengene på kontoen.

DYRERE FORSKNING

Norsk institutt for naturforskning (NINA) regner med en ekstra kostnad på cirka 1,5 millioner kroner per år. Det kan bety at forskningen de tilbyr, blir dyrere, forteller administrerende direktør, Norunn Sæther Myklebust.

– Vi har såpass liten økonomisk margin i driften at det vil merkes. Det er utgifter vi må dekke over timeprisen, for å unngå å gå med underskudd. At prisene våre økes, kan gjøre det mer krevende for oss i markedet. 2023 blir et tøft år, sier Myklebust.

Hun synes det er urettferdig at statlige forskningsinstitutter blir kompensert for avgiften.

FOTO: NOFIMA

– Økt lønnsvekst, økte renter og prisstigning er en dårlig cocktail, sier Øyvind Fylling-Jensen.

– Vi konkurrerer i det samme markedet og om de samme medarbeiderne og er i de samme fagområdene. Vi må ha like konkurransevilkår, og det har vi ikke i dag, sier Myklebust.

– SKATT PÅ KOMPETANSE

– Det er en skatt på kompetanse og omstillingsevne, kommenterer administrerende direktør i SINTEF, Alexandra Bech Gjørsv.

SINTEFs grunnbevilgning har økt med 5 millioner kroner som følge av økt pris- og lønnsvekst, men samtidig må de ut med 18,5 millioner kroner i ekstra arbeidsgiveravgift. Gjørsv mener det hemmer arbeidsgivere som ansetter folk med lang utdanning.

– Det er 18,5 millioner mindre til forskning. Det er uheldig. Den treffer veldig mange av våre ansatte. Vi får en betydelig svekkelse i en tid da forskning og innovasjon trengs for å møte den grønne og digitale omstillingen, sier Gjørsv.

Statssekretær i Finansdepartementet Erlend Grimstad (Sp) forteller at regjeringen vurderer å utfase avgiften i budsjettet for 2024. Han informerer om at kompensasjonen for statlige forvaltningsorganer blir beregnet ut fra hva merutgiften for lønn er for statens egne ansatte, uavhengig av finansieringskilde, mens statlige forskningsinstitutter som er organisert som stiftelser og aksjeselskap er ikke omfattet av kompensasjonen.

Ekstra arbeidsgiveravgift

- Fra inntektsåret 2023 må arbeidsgivere betale en ekstra arbeidsgiveravgift for lønnsinntekter over 750 000 kroner.
- Mange steder i landet er arbeidsgiveravgiften på 14 prosent. Med økningen for høyere inntekter er avgiften på 19 prosent.
- Eksempel: En bedrift må ut med 37 500 kroner ekstra per ansatt som tjener 750 000 kroner.

➔ AV LINA CHRISTENSEN

– For mange utlendinger

– Det bør være en majoritet av nordmenn som nyter godt av disse ordningene, sier Himanshu Gulati (Frp). Han mener andelen utenlandske doktorgradsstipendiater er for høy.

STIPENDIATER Forskerforum skrev i nr. 4/2023 at regjeringen er bekymret for andelen utenlandske doktorgradsstipendiater ved norske universiteter. Andelen utlendinger blant dem som avla doktorgrad, økte fra 14 prosent i 2000 til 44 prosent i 2021.

– Det vi ser, er at summen av alle de utmerkede utenlandske forskerne som nå tar doktorgradsutdanning, har blitt veldig stor i forhold til de norske, sa statssekretær Oddmund Løkensgard Hoel i Kunnskapsdepartementet.

Han mente at denne utviklingen på sikt vil skape problemer for både akademia og resten av det norske samfunnslivet. Samtidig understreket han at utlendingene som er her i dag, skal føle seg velkomne og tas godt imot.

– HAR IKKE TATT GREP

Forskerforum har bedt om en kommentar fra noen av partiene på Stortinget. Tydeligst i svaret er Fremskrittspartiet, som mener at andelen utlendinger allerede er for høy. Himanshu Gulati, som representerer Frp i utdannings- og forskningskomiteen, vil be statsråd Ola Borten Moe svare på hva som er gjort i saken.

– Man har latt denne utviklingen gå over lang tid uten å ta tilstrekkelige grep, etter min mening, sier Gulati.

Han sier at FrP lenge har vært bekymret for balansen mellom norske og utenlandske stipendiater, og at han nå sender et skriftlig spørsmål til statsråden.

– Dette dreier seg også om pengebruk.

Det bør være en majoritet av nordmenn som nyter godt av disse ordningene, sier Gulati.

Han mener dette er viktig for å sikre at pengebruken til forskning og høyere utdanning oppfattes som legitim.

DELER REGJERINGENS BEKYMNING

Kari-Anne Jønnes, Høyres forskningspolitiske talsperson, vektlegger også de positive sidene ved internasjonalt samarbeid.

– Det er positivt at vi tiltrekker oss sterke forskere fra utlandet, sier Jønnes.

Samtidig deler hun regjeringens bekymring for at norske kandidater ikke søker seg til doktorgrad. Jønnes mener at det lenge har vært et ønske å få opp andelen norske stipendiater, særlig på realfag. Hun ser ikke signalene fra dagens regjering som noe linjeskifte sammenlignet med politikken som ble ført under Solberg-regjeringen.

– IKKE REDD FOR GODE ORDNINGER

Grete Wold, SVs representant i komiteen, er ikke bekymret for dagens utvikling. Hun medgir at det kan være attraktivt å komme til Norge som stipendiat på norske lønnsbetingelser.

– At vi har gode ordninger, er selvfølgelig stimulerende. Men jeg er ikke redd for at Norge skal ha gode ordninger, sier hun.

Wold sier at verden står overfor store globale utfordringer som må løses i fellesskap, og understreker at internasjonalt samarbeid om kunnskap spiller en viktig rolle.

◆ AV ASLE OLAV RØNNING

Én milliard ekstra

Finansministeren kom med ekstra penger til forskning og høyere utdanning.

POLITIKK Bakgrunnen er at regjeringen bommet grovt da statsbudsjettet for 2023 ble vedtatt, og brukte et for lavt anslag på forventet kostnadsvekst.

SKAL SLIPPE KUTT

De ekstra pengene som kom med revidert nasjonalbudsjett, skal sørge for at offentlige virksomheter og de som får offentlige tilskudd, skal slippe å kutte for å dekke opp for økte utgifter.

Universitetene og høyskolene får 937 millioner kroner ekstra å bruke i år. Bevilgningene til Norges forskningsråds ulike programmer øker med om lag 200 millioner kroner. I tillegg kommer økte rammer til små og store offentlige etater innen forskning og høyere utdanning, samt til ikke-statlige virksomheter som får støtte over statsbudsjettet.

– DETTE SOM SKULLE TIL

– Det vi har fått nå, er en kompensasjon for lønns- og prisvekst som vi er veldig glade for. Det var dette som skulle til for at vi ikke måtte redusere den faglige aktiviteten, sa en fornøyd rektor Svein Stølen ved Universitet i Oslo (UiO) til Forskerforum.

UiO alene fikk en økning på 143 millioner kroner.

Det kom ingen nye politiske signaler eller helhetlige grep for sektoren fra regjeringen denne gangen. Det ble imidlertid gitt penger til enkeltsaker. Blant annet vil regjeringen etablere en ny utdanning av flyingeniører ved NTNU.

Det er også avsatt mer penger til Havforskningsinstituttets forskningstokt, økt innbetaling til EUs rammeprogram for forskning og økte bidrag til flere internasjonale forskningsprogrammer.

STRAMMET INN FOR MYE

– Budsjettet i fjor var mer innstrammende enn det som var målsettingen til både regjeringen og Stortinget, sa Trygve Slagsvold Vedum under framleggelsen.

I tillegg til kompensasjon for økt lønns- og prisvekst ga regjeringen kompensasjon til statlige virksomheter for den økte arbeidsgiveravgiften på inntekter over 750 000 kroner som ble innført som en midlertidig ordning i fjor høst.

Regjeringen hadde ingen nye initiativ for å hjelpe offentlige virksomheter som sliter med høye strømutgifter.

◆ AV ASLE OLAV RØNNING

■ – Dette dreier seg også om pengebruk, sier Frps Himanshu Gulati.

FOTO: TORSTEIN BØE / NTB

Hva hvis ikke alt går etter planen på turen?

Da har du heldigvis lest denne artikkelen og gjort noen lure forberedelser før du reiste. Rett og slett en liten sjekkliste med tips og råd som gjør at du kan nyte ferien enda mer.

God tur!

Vil ha grønare innkjøp

Grøne offentlege innkjøp kan vere eit effektivt tiltak for berekraft. Men universitet og høgskular har ikkje utnytta potensialet.

BEREKRAFT Då Høgskulen på Vestlandet (HVL) vedtok ny handlingsplan for berekraftig utvikling denne våren, var eitt av tiltaka at HVL skal nytte innkjøpsmakta si til å fremje berekraft.

– Klimarekneskapen vår viste at den største utsleppskjelda vår er indirekte utslepp ved innkjøp av varer og tenester, seier klima- og berekraftkoordinator ved HVL, Siri Smith.

Ho fortel at dei ikkje har kome så langt i dette arbeidet, men at potensialet er stort. Til dømes gjekk HVL og Universitetet i Bergen saman om å be leverandøren av kontormateriell som dei begge har rammeavtale med, om å leggje dei mest berekraftige produkta øvst på lista i dei digitale produktkatalogane sine.

– Då blir dei produkta det første ein ser når ein skal gå inn og bestille. Vi har også ein plan om å utarbeide sentrale retningslinjer for innkjøp, slik at alle tilsette veit kva dei skal gjere, seier ho.

RIKSREVISJONEN GAV KRITIKK

I 2030 skal Noreg ha redusert klimagassutsleppa med minst 55 prosent samanlikna med 1990-nivået. Stortinget har gjort det klart at det offentlege skal føre an og bruke marknadsmakt til å bidra til meir klimavenlege løysingar. Men då Riksrevisjonen for eit par år sidan undersøkte om dette faktisk skjer, fann dei at det offentlege ikkje nytar potensialet godt nok.

Truleg er situasjonen litt betre i dag, mellom anna fordi nye krav om nullutslepp frå offentlege innkjøp av visse typar køyretoy i mellomtida har tredd i kraft.

– Men vi peika på at mange oppdragsgjevarar manglar oversikt over innkjøpa sine og kvar det er relevant å stille krav om berekraft, seier ekspedisjonssjef Aleksander Åsheim i Riksrevisjonen.

Ei av dei viktigaste hindringane Riksrevisjonen peika på, var kunnskapsnivået i forvaltninga.

– Vi gav skryt til Direktoratet for forvaltning og økonomistyring for rettleiinga dei gjev om innkjøp. Det er utarbeidd eit omfattande materiale, men det må bli meir brukarvenleg og gjerast meir kjent, seier Åsheim.

BEREKRAFTIG MØTEMAT

Universitetet i Oslo (UiO) har i strategien slått fast at dei skal føre an i miljøarbeidet og

FOTO: LARS ANKEROLD / UIO

■ UiO inviterte i mai tilsette og studenter til diskusjon om, og prøvesmaking av, berekraftig møtemat.

– Det vart stilt klima- og miljøkrav i berre halvparten av innkjøpa, seier Aleksander Åsheim i Riksrevisjonen.

FOTO: MATHIAS FOSSUM

vere ein rollemodell for andre institusjonar. Med det som utgangspunkt har UiO utarbeidd ein eigen strategi for innkjøp, som mellom anna seier at UiO skal auke sin eigen kompetanse innan samfunnsansvar.

Seniorrådgjevar ved innkjøpsseksjonen, Asle A. Orseth, fortel at UiO no arbeider med ein ny rammeavtale for berekraftig catering. Møte- og overtidsmat er ein stor post for UiO, og eit område der ein kan påverke.

– Vi har gjort eit førebauende arbeid med UiO-forskarar om forskingsbaserte krav til berekraft. I tillegg til planetens tolegrensar og alt som har med miljø å gjere, tek vi inn sosial berekraft og helse, seier han.

– Vi prøver å ha ei heilskapleg tilnærming, til forskjell frå berre å bestemme at ein skal servere vegetarmat, til dømes. Vi legg ingen føringar for kva som skal stå på menyen.

Leverandørane må forplikte seg til å unngå eller redusere negativ påverknad på naturmangfald, klimagassutslepp og ei rekke andre miljøparametrar. Arbeidsgruppa har også hatt marknadsdialogar med mange aktørar i bransjen.

– Det er vanskeleg å ta ansvar for abso-

lutt alle produsentar av alle produkt, men vi ønskjer oss leverandørar som har kontroll på produktet heile vegen frå jord til bord, og dei blir målte på kor gjennomsiiktig verdikjedea er, seier Orseth.

– Det som har overraska meg, er at eg aldri har vore med på å få så mange gode tilbakemeldingar frå leverandørar, og vi har heller aldri fått så mange gode tilbod.

SAMFUNNSAKTØR GJENNOM INNKJØP

I berekraftsstrategiane skil institusjonane gjerne mellom kjerneverksemd og drift. Den nye, grønne handlingsplanen til HVL seier til dømes at HVL skal vere ein samfunnsaktør som medverkar til berekraftig regional utvikling, men dette skal skje gjennom fagformidling og utdanning av kandidatar.

– Kunne ikkje HVL bidra vel så mykje til berekraftig regional utvikling gjennom innkjøpspolitikken sin, ved å stimulere til berekraftig næringsliv i regionen?

– Det er noko vi kan vurdere. I nokre tilfelle finst det gode lokale leverandørar vi kunne ha brukt, men så er vi fanga av rammeavtalane vi har skrive under. Då må vi be om unnatak. Vi har ikkje utfordra unnataksreglane enno, men det kunne vi ha gjort, seier Smith.

♦ AV KJERSTIN GJENGEDAL

Tar prisveksten hele tillegget?

Finansdepartementet tror at prisveksten i år blir større enn avtalt lønnsøkning i staten.

LØNNSOPPGJØRET Lønnsoppgjøret i staten ble raskt ferdig i år, og helt uten hjelp fra Riksmekleren. Etter tre dager med forhandlinger ble Unio enig med staten om et lønnstillegg innenfor en ramme på 5,2 prosent. Enigheten omfatter alle som er medlemmer i Forskerforbundet og ansatt i statlige virksomheter.

Årets lønnstillegg i staten følger resultatet i privat sektor, der LO og YS satte makt bak lønnskravet med å gå til streik.

Et stort usikkerhetsmoment er om prisveksten vil spise opp hele lønnstillegget. I så fall vil 2023 bli et nytt år med reallønnsnedgang. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) legger alltid tallgrunnlaget for lønnsforhandlingene. I mars sa TBU at prisveksten vil bli 4,9 prosent. I mai kom imidlertid Finansdepartementet med revidert nasjonalbudsjett, der prognosen for årets prisvekst er på 5,4 prosent.

HÅPER PÅ STØRRE POTT

Gjert-Anders Askevold er hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved Høgskulen på Vestlandet (HVL), som snart skal i gang med årets lokale forhandlinger. Han er bekymret over utsiktene til at prisstigningen kan bli høyere enn det som var forutsetningen for det sentrale oppgjøret.

– Med de tallene får vi ikke lønnsøkning i det hele tatt. Vi får sette vår lit til at høgskolestyret kan bevilge oss mer penger til de lokale lønnsforhandlingene, sier han.

En rekke statlige virksomheter skyter inn egne lønnsmidler, slik at den lokale potten blir større enn den hadde blitt ut fra kun det som avtales sentralt. Ved HVL la styret inn 3 millioner kroner ekstra i fjor.

Askevold advarer mot konsekvensene ved høgskolen dersom de ansatte får et nytt år med reallønnsnedgang.

– Hvis vi ikke klarer å vedlikeholde kjøpekraften til medlemmene, står vi i fare for å miste kompetanse, sier han.

PEKER PÅ FRONTFAGET

TBU undervurderte prisveksten både i 2021 og i 2022. Det er ikke gitt at det blir slik i år også. Tall fra Statistisk sentralbyrå kan tyde på at prisveksten har flatet ut, men usikkerheten er stor.

– Man har ikke truffet godt med prisvekstanslagene i det siste. Det er en felles utfordring for alle tariffområdene, sier Guro Lind, som er forhandlingsleder for Unio stat og leder i Forskerforbundet.

Lind peker på et annet usikkerhetsmo-

■ I fjor ga høy prisvekst reallønnsnedgang. Dersom Finansdepartementets anslag for prisvekst slår til, kan det samme skje i år.

FOTO: ESPEN BRATLIE / SAMFOTO

ment, nemlig hvordan lønnsutviklingen blir i privat sektor. Den konkurranseutsatte industrien kalles også frontfaget, og resultatet i oppgjøret i frontfaget legger sterke føringer for forhandlingene i offentlig sektor. Unio har lenge kritisert at lokale forhandlinger likevel ofte gir industrian-satte mer enn det som forutsettes i de sentrale oppgjørene. I fjor var det industrifunksjonærene som fikk store bonuser.

Kristine Nergaard er forsker ved Fafo og ekspert på lønnsoppgjørene.

FOTO: FAFO

– De siste tre årene har industrien havnet godt over den frontfagsrammen de selv setter i starten av året, så det blir også et spenningsmoment, sier Lind.

DIN LØNN NÅ

For Unio og samarbeidspartnere Akademikerne skal hele årets lønnstillegg fordeles lokalt, det vil si gjennom forhandlinger mellom ledelsen og tillitsvalgte i den enkelte virksomhet.

TBU og prisvekst

- Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) står for tallgrunnlaget for lønnsoppgjørene.
- I TBU sitter representanter for blant annet hovedsammenslutningene, Unio inkludert, og arbeidsgiverne.
- Et av nøkkeltallene fra TBU er forventet prisvekst i det kommende året.
- Etter mange år med stabile priser skjøt prisene i været fra høsten 2021. Da ble det mye vanskeligere å spå årets prisvekst.

5,2 prosent i staten

- Årets lønnsforhandlinger mellom Unio og staten endte med lønnstillegg innenfor en ramme på 5,2 prosent.
- Forskerforbundet er en del av Unio.
- Resultatet gjelder alle Forskerforbundets medlemmer på universiteter, høyskoler og institutter og i andre statlige etater og virksomheter.
- Unio samarbeider med Akademikerne i staten og har en felles hovedtariffavtale.
- LO og YS i staten har en annen felles hovedtariffavtale.

I de lokale forhandlingene kan partene bli enige om å gi hele eller deler av lønnstillegget som et generelt tillegg, det vil si som et likt tillegg til alle som er omfattet av avtalen.

Årets lokale forhandlinger blir uansett helt annerledes enn i fjor. Da var det mye plunder med blant annet innføring av nytt lønssystem i staten. Mange kom ikke havn før i november, og det var bare så vidt lønnsøkningen kom med på lønnsutbetalingen før jul.

I år er det mellomoppgjør, og bare lønn å fordele.

Flere universiteter, høyskoler og institutter kan velge å bli enige om å forhandle fram størrelsen på de generelle tilleggene allerede før sommeren. Da kan de ansatte gå inn i ferien med større sikkerhet om hva som kommer på lønsslippen utover høsten. Så kan forhandlinger om individuelle tillegg, som kan være mer tidkrevende, tas på høsten. Forskerforbundet ved OsloMet ønsker en slik løsning.

– Jeg tenker at det er et poeng i seg selv at lønnstillegget kommer så tidlig som mulig, sier hovedtillitsvalgt Erik Dahlgren.

SAMME JOBB – ULIKT LØNNSTILLEGG

For LO- og YS-medlemmer i staten spiller de lokale forhandlingene ikke så stor rolle. Her er det meste av årets lønnstillegg allerede fordelt gjennom det sentrale oppgjøret. 85 prosent av årets tillegg gis sentralt, fordelt som et flatt kronetillegg til alle på 31 000 kroner.

Forsker Kristine Nergaard ved Fafo sier at det ikke er unaturlig å forvente at det blir ganske store generelle tillegg også hos Unio og Akademikerne. Hun viser til at dette ble resultatet på mange av universitetene i fjor.

For noen grupper av ansatte kan det likevel få stor betydning om de er omfattet av Unio/Akademikernes avtale eller organisert hos LO/YS. De som har lavere lønninger, tjener på et flatt kronetillegg. I den andre enden av skalaen kan de høyest lønnede tape på at lønnstillegget ikke gis som et prosenttillegg.

Det er ikke vanlig i norsk arbeidsliv at hvilken fagforening du tilhører, får stor betydning for hvilket lønnstillegg du får.

– Dette er noe vi ikke har sett tidligere, og det er nok ganske krevende for forbundene og arbeidsgiverne. Det kan oppstå en situasjon der man gjør samme jobb, men får ulikt tillegg etter hvor man er organisert, sier Nergaard.

Hun peker på at det foreløpig ikke er kjent hvilken utforming Unio og Akademikerne får på sine lokale tillegg. Nergaard tipper likevel at et Unio-medlem med lønn midt på treet vil få omtrent det samme som kollegaer som er organisert i LO.

– De på midten kommer antagelig ganske likt ut, sier hun.

❖ AV ASLE OLAV RØNNING

The prize-winning outsider

● The 2023 Holberg Prize has been awarded to Joan Martínez-Alier (pictured), professor emeritus at the Institute of Environmental Science and Technology, Universitat Autònoma de Barcelona. While he is the first economist to win the prize, the jury has been criticised for honouring a scholar who operates outside mainstream economics.

– Many Norwegian economists have never heard of you. Are you surprised?

– I've actually had Scandinavian colleagues in the field of ecological economics and political ecology since the 90s. It took economists a long time to become interested in environmental issues. My education was in conventional economics, but I became concerned with the environment through my interest in land reforms

PHOTOGRAPH: JOAN VIDAL

in Latin America.

– Are you against using natural resources?

– No, but we must pay enough attention to the damage caused by pollution. An economic analysis is not enough: we must include the physical and moral considerations. Not everything has a price tag; most economists don't understand that.

Will inflation eat up the entire pay increase?

● This year's wage settlement in the public sector went relatively smoothly, with Unio agreeing to a pay increase within a framework of 5.2 percent. This applies to all members of the Norwegian Association of Researchers (NAR) employed in the public sector. Yet with the Ministry of Finance's recent prognosis of inflation reaching 5.4 percent, rising prices may well eat up the whole pay rise.

Gjert-Anders Askevold is chief union representative for NAR at Western Norway University of Applied

Sciences and hopes for more money from the board for local negotiations. 'If we don't manage to maintain the purchasing power of our members, we risk losing their skill set,' he says.

For Unio and the Federation of Norwegian Professional Associations, the entire pay increase is settled locally. For LO and YS members in the public sector, most of the pay increase has already been distributed through the central agreement. Unusually for Norway, pay rises may now depend on which union employees belong to.

Revised budget compensates for higher expenditure

● Minister of Finance Trygve Slagsvold Vedum has provided over a billion kroner extra for research and higher education in the revised national budget. This is due to the government underestimating rising costs when the budget was passed for 2023. Universities and colleges will receive another 937 million kroner this year, and funding for the Research Council of Norway will increase by 200 million. Rector Svein Stølen at the University of Oslo is glad this compensation means that cuts won't be needed after all. More money will also be set aside for international research programmes and other projects.

Frp wants more PhD candidates from Norway

● Last month Forskerforum wrote that the government is concerned about the increasing number of foreign PhD candidates at Norwegian universities. State secretary Hoel said the development was problematic, but also stressed that those here today should be made to feel welcome. The strongest reaction has been from the Progress Party (Frp), with Himanshu Gulati insisting there should be a majority of Norwegians benefitting from funded PhD programmes. The Conservative Party shares the government's concerns, while the Socialist Left would rather focus on the benefits of international cooperation.

LEDELSE

REKTORJAKT VED USN

Søknadsfristen til rektorjobben ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) gikk ut 25. mai. Petter Aasen (70) har vært rektor ved USN i snart 16 år, og ved årsskiftet er det slutt. Khrono har tatt en ringerunde, og blant mulige kandidater som blir nevnt, er Språkrådet-direktør Åse Wetås og tidligere NMBU-rector Curt Rice. Men ingen av dem virker særlig lystne, skal vi tro uttalelsene i Khrono. Men hva med Tony Burner, profilert professor ved USN? – Nope! Liker meg for tida best i en faglig stilling, pluss i vervet som tillitsvalgt, sier Burner til nettavisen.

NORDISKE KOSTRÅD

Uenige forskere

■ I juni kommer det nye nordiske kostråd, men flere av ekspertene bak materialet rådene er basert på, kjenner seg ikke igjen i anbefalingene. Bondebladet har tidligere skrevet at to av forskerne, Audun Korsæth og Arne Bardalen, trakk seg fra arbeidet med artikkelen før den ble lagt ut på høring. Til Nationen bekrefter professor Rune Blomhoff, som leder prosjektet, at ytterligere to forskere har trukket seg. – I et slikt omfattende arbeid er det ikke uventet at det er noe uenighet blant forskere, sier Blomhoff til Nationen. Totalt er 400 forskere med.

FOTO: SANDER DAHUSEN/UNSPASH

BUDSJETT

Synspedagogstudium reddet

■ I februar sendte Norges Blindeforbund, Norges Døveforbund, Hørselshemmedes Landsforbund, Utdanningsforbundet og Forskerforbundet en bekymringsmelding til Kunnskapsdepartementet. Bakgrunnen var at syns- og audiopedagogutdanningene ved NTNU sto i fare for å forsvinne. Studiet sikrer blant annet kompetanse i barnehagene og i skoleverket. Men i mai kom revidert nasjonalbudsjett med pengene som redder utdannings tilbudet. Der foreslår regjeringen nemlig å øke bevilgningen med 5 millioner kroner.

FOTO: VZOSK/UNSPASH

MUSEER

– Nesten litt euforisk

■ – Jeg hadde ikke forventet at det kom såpass mye. Nå er jeg nesten litt euforisk, sier generalsekretær i Museumsforbundet, Liv Ramskjær. Ifølge Ramskjær kommer museene bedre ut av et revidert budsjett enn på lenge. Museene Arven i Trøndelag får til sammen 8 millioner kroner til nye utstillinger. Norsk Skogfinsk Museum fikk også penger, slik at byggingen av et nytt museumsbygg kan starte. Byggingen skulle egentlig ha vært i gang i februar/mars i år, men på grunn av økte kostnader ble byggestart utsatt.

FOTO: HANS KRISTIAN THORBJØRNSSEN/FELICK

POLITIKK

Nei til realfagsstrategi

■ Høyre fremmet tidligere i år en realfagsstrategi for Stortinget. I et intervju med Forskerforum viste Jan Tore Sanner til at det var 40 prosent færre kvalifiserte søkere til lektorutdanningen i realfag i fjor, sammenlignet med i 2019, og at NHO-bedriftene melder om kompetansemangel innen ingeniørfag og tekniske fag. Nå har et stortingsflertall bestående av Sp, Ap, SV og Rødt avvist forslaget. – Flertallet mener at en realfagsstrategi ikke er svaret, sa Marit Knutsdatter Strand (Sp) under debatten.

FOTO: JAN HAMMERSHAUG/FELICK

JUSS

Millionsøksmål mot UiO

■ To jusstudenter saksøker Universitetet i Oslo (UiO) etter at de ikke fikk godkjent deler av utdanningen ved Universitetet i Oxford i Storbritannia. De to studentene har levert et gruppesøksmål der de anslår at antall studenter som har fått nektet godkjenning, er rundt 2000, skriver Aftenposten. I stevningen kreves det en erstatning på inntil 55,2 millioner kroner for alle berørte studenter. De mener UiO har brutt reglene i Lisboa-konvensjonen fra 1999, som sier at utdanning fra et annet «Lisboa-land» som hovedregel skal godkjennes.

Får kritikk for omorganisering

■ Regjeringen har planer om å omorganisere helseforvaltningen. Sammenslåing av etater og flytting av ansvarsområder skal gi bedre ressursbruk og tydeligere roller. Nå får de kritikk for lukket prosess og manglende medvirkning. – Vi har etterlyst mer åpenhet og etterspurt en høringsrunde. Vi skulle ønske det var en åpen prosess når det gjelder så store endringer som dette. Dette berører veldig mange ansatte, sier Kari Alver, hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved Folkehelseinstituttet.

FOTO: HUSH NAIDOO/JADE/UNSPASH

– Jeg har ikke vært ute for før at regjeringen har tatt så stor plass i forhandlingene, sier Guro Elisabeth Lind i Unio stat.

FOTO: HAKON MOSTVOLD LARSEN / NTB

LØNNSOPPGJØR

– POLITISK IDEOLOGI

Guro Elisabeth Lind, forhandlingsleder for Unio stat, er isolert sett fornøyd med årets lønnsoppgjør, som landet på en ramme på 5,2 prosent. Likevel mener hun det trengs en debatt om grenseoppgangen mellom politikk og arbeidsgiveransvar i staten. – Det er verdt å merke seg det som skjedde i år. Her har man tatt med politisk ideologi helt fram til forhandlingsbordet, sier Lind, som også er leder i Forskerforbundet. Staten la ifølge Lind ensidig vekt på utjevning av lønnsforskjeller. Hensyn som hvordan staten skal rekruttere og holde på kompetanse, ble ifølge henne overskygget.

Opprør mot selvplagieringsdom

■ Reaksjonene har vært massive etter at en student ved Høgskolen i Innlandet (HINN) ble utestengt i ett år etter at hun gjenbrakte to avsnitt fra en eksamen hun tidligere hadde strøket på. HINN og Felles klagenemnd har mottatt et åpent brev med støtte til studenten, signert av 331 vitenskapelig ansatte. I april tapte studenten et søksmål mot staten om ugyldig utestengelse fra studiene i Oslo tingrett. Ifølge VG har hun anket avgjørelsen til lagmannsretten. – Vi har fått en praksis om selvplagiat som går lenger enn det kan tenkes å være grunnlag for, sier jussprofessor Mads Andenæs til VG.

FOTO: CHRISTIN HUME/UNSPASH

NASJONALBIBLIOTEKET

– Gjør oss bedre rustet

■ Nasjonalbiblioteket må spare inn nesten 22 millioner kroner. Årsaken er at bevilgningene på statsbudsjettet for 2023 ikke dekker økte kostnader til blant annet strøm og husleie. Men i regjeringens forslag til revidert budsjett fikk alle offentlige virksomheter kompensert for at lønns- og prisveksten er større enn det regjeringen la til grunn i fjor. For Nasjonalbiblioteket betyr dette at budsjettet styrkes med cirka 9 millioner kroner. – Dette fører oss ikke i pluss, men det gjør oss langt bedre rustet på lang sikt, sier nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre.

KLASSEREISE

Å studere seg samisk

Bente Skogvang og søsteren Susann har brutt barrierer gjennom hele livet. Som dommere, akademikere og fornorskede samer.

AV JULIA LOGE

Da Bente Ovedie Skogvang disputerte, stilte hun i en ny samisk drakt, spesialsydd for den store anledningen. Hun var nervøs, ikke for selve disputasen, men for om Idrettshøgskolen hadde greid å oppfylle ønsket hennes om at det samiske flagget skulle vaie side om side med det norske.

Både Bente og Idrettshøgskolen leverte den dagen. Etterpå, under disputasmiddagen, sa Bentes far: «Jeg har egentlig ikke skjønt verdien av at hun skal ta så lang utdanning.» Bente forteller at faren utdypet: «Det hun har gjort, det har vært helt på egen hånd, og egentlig mot min vilje, for jeg mente at hun skulle begynne å jobbe når hun hadde tatt lærerutdanningen. Hvorfor ta disse doktorene i tillegg?» Ifølge Bente snudde

mange av akademikerne seg vekk og syntes dette var ubehagelig, men den ene motparten fortsatte å være nysgjerrig.

– Pappa kvier seg, og etter hvert sier han: «Ja, men du skjønner det, da jeg begynte på skolen, snakket jeg kun samisk. Og vi som bare kunne samisk, ble straffet og fikk juling hver dag av læreren.»

Bente hørte også denne samtalen, og for henne var dette helt nytt. Faren var over 70 år, men han hadde aldri fortalt henne at han ikke snakket norsk da han begynte på skolen.

Fornorsking

Fra 1850-tallet til 1950-tallet ble samiske språk motarbeidet av den norske staten. Skolen var et viktig verktøy for å bygge en norsk nasjon. Selv i friminuttene kunne samisk språk bli slått ned på, og barn fikk kjenne skammen

på kroppen når de måtte stå i skammekroken for å ha snakket språket sitt. Fornorskingen rullet som en bølge innover Nord-Troms og Finnmark. Den nådde inn til reindriftssamene i indre Finnmark, men den traff mye hardere i sjøsamiske samfunn langs kysten.

Familien Skogvang kommer fra et sånt område, bygden Manddalen i kystkommunen Kåfjord i Nord-Troms.

I folketellingen for Kåfjord i 1930 var dette kommunen i Norge med flest samiske innbyggere, 1233 samer av en befolkning på 2482. Ved neste folketelling, i 1950, var det bare seks personer som oppga at de snakket samisk hjemme.

Fra samisk til norsk

Mellom disse to folketellingene ble Peder Skogvang født og konfirmert, han begynte

på skolen og sluttet på skolen. Han sluttet å snakke samisk i dagliglivet og begynte å snakke norsk.

Hjemme hos Peder er det ingenting som roper om samisk bakgrunn. Familien i bilder på veggen har på seg pentøy, brudekjoler og bunadslignende festdrakter. Diktene til far og mor på hedersplass i gangen er på norsk, liksom utmerkelsene som yrkessjåfør på veggen i snekkerverkstedet.

– Vi fikk ikke lov til å snakke samisk, sier Peder kort.

Stort mer vil han ikke si om språket på skolen, men han kan fortsatt se for seg scener fra skolen for 80 år siden. Den strenge læreren fra Sør-Norge. En gutt som ble slengt inn i en dør. En nabo jente som var litt treig med å svare læreren. Læreren som slo henne i bakhodet så hun falt på gulvet. Læreren

som løftet henne opp etter håret.

– Det var vondt, og hun skreik. Og det synet glemmer jeg aldri. Tenk det. Tenk at man oppførte seg sånn, sier Peder.

At all undervisningen hadde skjedd på et fremmed språk, ble ikke tatt hensyn til, ikke for førsteklasingen Peder heller:

– Jeg var så dårlig på skolen at jeg måtte gå et år om igjen, sier han.

Men det var krig, og skolegangen ble stykket opp. I 1944 ble alle som bodde i Mamndalen, evakuert sørover og bygden brent.

Da de kom hjem, ble Mamndalen reist som en norsk bygd. Samiske kulturminner, som tradisjonelle fjøsgammer, var brent, og det nye som ble bygget, skulle være på norsk måte. Samisk språk hadde fått en enda mer underordnet rolle etter oppholdet i norsk-språklige majoritetssamfunn. Skammen satt

i kroppen, og fortellingen om at det samiske tilhørte en fattig fortid, hadde fått fotfeste.

Mistet hjertespråket

– Foreldregenerasjonen vår har det negative fra fornorskningsperioden dypt inni seg, så de ønsker ikke å snakke så mye om det. Men jeg tror de har tenkt at de ønsker å beskytte oss mot det vonde de selv har opplevd, sier Bente.

«Disse doktorgreiene» førte Bente enda lenger innover i forskning og utdanning. Nå er hun førsteamanuensis i idretts sosiologi ved Høgskolen i Innlandet og tillitsvalgt for Forskerforbundet. Hun avbryter en samtale med en tillitsvalgt fra en annen høyskole, byr på kaffe fra studentkantin, og plutselig er hun i samtale med en tillitsvalgt fra et annet forbund. I kneet sitter en fotballskade, og i munnen sitter ordene løst.

Peder Skogvang har vært sauebonde, fisker, tømmerhogger og yrkessjåfør, og i fjøset på gården har han eget snekkerverksted.

Foto: Ingun Alette Mæhlum

«Skogvang dømt godt, og de amerikanske hjemmefavorittene vant.» Slik oppsummerer NTB kampen der Bente Skogvang dømt OL-finalen i fotball i 1996. Foto: Erik Johansen/NTB

Bente forteller at hun vokste opp i et tospråklig hjem. De voksne snakket samisk seg imellom, men til barna snakket de norsk. For Peder i dag er det vanskelig å si konkret hvorfor det ble sånn, men han peker på bygdens historie.

– Det var så fornorsket. Det ble ikke snakket så mye samisk, det var når ungene ikke skulle forstå, sier Peder.

Peder og kona Laila fikk åtte barn, men ingen av dem snakker samisk i dag. Både Bente og lillesøsteren, Susann Funderud Skogvang, omtaler likevel samisk som hjer-tespråket sitt.

– Det var en trist erkjennelse av hvor lett det er å viske ut et språk. Det tar en generasjon, så er det over, sier Susann.

Mange av stedsnavnene i bygden er samiske. Moren Laila vevde gren, en spesiell teknikk som i dag anerkjennes som samisk håndverk. Men på skolen lærte de ingenting om denne historien eller språket.

Alta-oppdagelsen

I 1983 flyttet Bente til Alta for å gå på lærerhøyskolen. Byen var preget av Alta-aksjonen mellom 1979 og 1981, der organisert samisk kamp for å verne Alta-Kautokeino-vassdraget startet en politisk prosess som førte til anerkjennelse av samer som urfolk, same-loven, grunnlovsendring og opprettelsen av Sametinget i 1989.

Men det var ikke dette Bente tenkte på da hun valgte studiested. Som fotballspiller hadde Bente allerede tatt dommerkurs, og

nå valgte hun byen med Nord-Norges beste fotballag for kvinner, Bossekop.

Bentes Alta-opphold ble også starten på en personlig prosess.

– Det var på lærerhøyskolen jeg for første gang lærte noe som helst om det samiske.

I biblioteket fant hun en avhandling i antropologi fra 1955 som beskriver Manddalens samiske historie og hvordan samene ikke lenger kan skilles fra andre norske.

– Da husker jeg at jeg fikk et sånt euforisk øyeblikk. Det gikk opp et lys for meg, forteller Bente med stor entusiasme.

– Jeg skal ikke si høyt at jeg har stjålet en bok, men denne boka måtte jeg ha. Der ser du veldig tydelig at en hel generasjon samer er borte. Men innbyggerne var stort sett de samme.

– Så kom jeg hjem, da hadde jeg lest boka og var veldig klar: «Jeg har funnet ut at vi er samer.»

Responsen var ikke like euforisk: «Ja, vi er kanskje det, vi er kanskje ikke det.»

Identitetsskapende kofte

Det var på et arrangement på høyskolen i Alta i 1983 Bente brukte kofte for første gang. Hun fikk låne en sjøsamisk kofte, hjemstedets kofte var gått ut av bruk. Et tiår senere ble den rekonstruert. Nå hadde også lillesøster Susann begynt å studere, på jussen i Tromsø, og i 1996 ble hun den første i familien som eide en kofte.

– Det er en veldig hjemmefølelse og en tydelig identitetsmarkør, sier Susann.

Susann er 13 år yngre enn Bente. Hun tok kveldskurs i samisk og begynte å undersøke sitt samiske opphav da hun måtte ha hjelp av foreldrene til å forklare alle de samiske stedsnavnene til en skoleoppgave.

– Da jeg fikk kofte, tredje jeg jo noe samisk over resten av familien som mange ikke ville ha. Så det var ikke bare lett å gjøre det, men for meg var det naturlig, sier Susann.

Det var ikke lett å være samisk i Kåfjord på midten av 1990-tallet. Kommunen var blitt en del av det samiske språkforvaltningsområdet, noe som betydde samiskopplæring i skoler og barnehager og samiske navn på skilt. Disse skiltene ble skutt på, malt over og fjernet av folk som ikke ønsket den samiske tilstedeværelsen.

Å studere seg samisk

Bente og Susann fant sine samiske identiteter mens de studerte. Det er ikke unikt.

– Universiteter har bidratt til å få fram de lokale historiene. Dermed kan studentene finne ut at «oi, når jeg studerer historien til hjemstedet mitt, så finner jeg faktisk ut at vi er samiske». Det er en ganske intellektuell tilnærming, men det ikke tvil om at det har betydd mye. Særlig for bygdene rundt Tromsø har ungdom kunnet dra som norsk, studere i noen år og komme tilbake som samer, forteller Torjer Andreas Olsen, professor i urfolkstudier og leder for Senter for samiske studier ved UiT Norges arktiske universitet.

Gjennom å treffe et samisk miljø, både organisasjoner og forskningsmiljøer, har

– Onkelen min dro meg inn i og inkluderte meg i arbeidet for samiske rettigheter, sier Susann F. Skogvang som nå er dommer.

Foto: Ingun Alette Mæhlum

I 1996 ble skiltet med samiske stedsnavn ramponert i Kåfjord. Nå henger skiltet på museum i Tromsø. Foto: Julia Loge

– Det er en grunn til at det er en stor forsknings skepsis blant urfolk verden over.

TORJER OLSEN

mange blitt mer bevisste på bakgrunnen sin.

Av åtte søsken er de to med en tydelig samisk identitet. Susann setter det i sammenheng med den nysgjerrigheten som også har ført disse to til forskerutdanning.

– I fornorskede miljøer har det vært et uttrykk at man har «studert seg til å bli samisk», reflekterer hun.

Mørk historie

Det er ikke få skjellsord som har blitt brukt mot unge som har vært på universitetet og funnet en samisk identitet: plastikksame, nysame og universitetssame. Også fra myndighetsnivå ble «supersame» brukt nedsettende om samer som hadde studert og stilte krav. Som urfolk har samer grunn til å være kritiske til forskning.

– Vi skal ikke glemme den mørke historien til universitetet. Gjennom lærerutdanning og forskning bidro universitetet til kolonisering, sier Olsen.

Samene har blitt forsket på i århundrer. Formålet har vært dypt rasistisk, med blant

annet måling av hodeskallene til både levende og døde for å dokumentere samer som annerledes og mindreverdige i forhold til den norske majoritetsbefolkningen. Graver har blitt åpnet, objekter har blitt samlet inn, og barn har blitt fotografert nakne. Samer har blitt stilt ut på museer, både levende og døde og som glassfiberfigurer med utstoppede reinsdyr.

– Det er en grunn til at det er en stor forskningsskepsis blant urfolk verden over. På New Zealand var det en berømt maori-forsker som sa at forskning er et av de skitneste ordene i vokabularet til urfolk. Det handler om at forskningen har denne mørke historien, sier Olsen.

Fra Alta til Fosen

Men Alta-aksjonen ble også et vendepunkt for samisk forskning, ifølge Olsen. Ansatte og studenter deltok i aksjonene. Senteret han leder, ble åpnet i den politiske vinden fra Alta-aksjonen, og universitetet fikk stadig flere samiske studenter, forskere og undervisere.

– Rollen til de ganske mange enkeltindividene som stilte spørsmål og gikk foran, har vært viktig. De ble forbilder og lærere for dem som kom etter. Når du først får noe på plass, vokser det litt mer, og så vokser det enda litt mer. Mange samiske forskere og ansatte gjør at kunnskapssamfunnet kommer i gang, og at institusjonen og kunnskapen går i rett retning, som er mange retninger samtidig, sier Olsen.

Våren 2023 viser at målet ikke er nådd. Alta-aksjonen har blitt avløst av Fosen-aksjonen og fornyede krav om å følge rettighetene som ble fastlagt på 1980-tallet. Når Sannhets- og forsoningskommisjonen legger fram fornorskningsrapporten sin, forventer Olsen at de gir universiteter og høyskoler i oppdrag å spre kunnskap i hele utdanningsløpet i hele landet.

Dommer-døtrene

Hvis du slår opp «Fosen-saken» i leksikon, er det Susann som har skrevet artikkelen. I dag er hun lagdommer og jobber på tinghuset i Tromsø. Her er hun omgitt av samiske gloser, for nede hos publikum er alt skiltet på samisk og norsk. Men da Susann studerte juss, var ikke faget samerett like godt etablert som de andre fagene. Studentene leste utredninger og dommer, men hadde ikke lærebøker eller faglitteratur.

– Det første jeg gjorde etter jeg var ferdig utdannet, var å skrive en bok i samerett som kunne være pensum, for å sikre at sameretten ble beholdt som fag. Det sier litt om hvor

Árdna er et samisk kulturhus ved Universitetet i Tromsø, som også får betydning for studenters identitetsbygging, forteller professor Torjer Anders Olsen. Foto: Ingun Alette Mæhlum.

– Samisk har vært en naturlig del av hele oppveksten. Etter hvert begynte jeg å lure på hvorfor vi ikke snakket om det. Og hvorfor har vi ikke lært samisk? sier Susann Skogvang.
Foto: Ingun Alette Mæhlum

Urfolksfestivalen Riddu Riddu har satt Manndalen på kartet som et sjøsamisk kraftsentrum. Bente Skogvang er styreleder. Foto: Riddu Riddu

tøff man er når man er ung, sier Susann.

Boken styrket samerett som fag og Susann som urfolksjurist. I stadig nye versjoner fikk boken betydning for at Susann klatret fra doktorgrad i 2012 til professorat i 2014, før hun gikk over i dommerrollen.

Da hadde Bente allerede en lang dommerkarriere bak seg, ikke i rettssalen, men på fotballbanen. Da hun ga seg etter 28 år som dommer, skrev Aftenposten at ingen kvinnelige dommere hadde holdt på så lenge. Nå vitser hun med at hadde hun vært mann, så hadde alle visst hvem hun var. I 1986 var hun den første kvinnen som dømte en 3.-divisjonskamp for menn og første kvinne som dømte en cupfinale for kvinner. Deretter gikk det slag i slag med prestasjoner fram til 1996, da hun var verdens første kvinne som dømte en OL-finale i fotball. Hun har dømt i FIFA og UEFA, VM, EM og utallige norske mesterskap.

Kanskje har ikke eplet falt så veldig langt fra stammen, for moren Laila var også en pioner: Da hun kjørte opp i 1967, ble hun den første kvinnen i Manndalen med sertifikat, ifølge Peder.

Lærte å jobbe hardt

Foreldrene til Bente og Susann var ferdig på skolen etter sju år, og det var ikke mange som flyttet hjemmefra for å fortsette med det som i dag er ungdomsskolen. I neste generasjon flyttet alle hjemmefra for å gå på videregående. Bente betegner det som en klassereise som ikke hadde vært mulig uten Lånekassen. En onkel var et forbilde, og både han og moren oppmuntret henne.

Susann forteller at foreldrene lærte dem å jobbe hardt og grundig og å gjøre seg ferdig

med oppgaver før nye kommer til. En lærer på ungdomsskolen overtalte Susann og foreldrene til at hun måtte sikte mot studier. Foreløpig har klassereisen ført henne fra å være advokat til å bli stipendiat, førsteamanuensis og professor. Og selv om foreldrene kanskje så for seg et kortere utdanningsløp enn det Bente og Susann ga seg i kast med, var skolen viktig.

– Mamma sa at skolearbeid, å gjøre det bra på skolen, var viktig, forteller Bente.

Til samisk igjen

To av døtrene til Peder og Laila Skogvang har generobret en identitet som fornorskede samer, og det har også Manndalen. Skiltene med samiske og kvenske navn får stå i fred, og midt i dalen ligger Senter for nordlige folk, der biblioteket har en solid samling barnebøker på samisk. Barnehagen rett ved siden av har et stort samisk flagg på veggen.

– Bente og Susann sier at de er samer. Sier du at du er same?

– Nei, jeg har jo sagt at jeg er ikke same, sier Peder og ler godt.

– Men det er det samme hva man er, har jeg funnet ut. To av mine barn er samer, og det har jeg fått høre av mange. Ja, det er litt rart, men antakelig er vi samer hele gjengen.

I barndomshjemmet dominerer bibler og salmebøker fortsatt bokhyllen, men den er utvidet med to avhandlinger, noen lærebøker og en fagbok signert Skogvang.

Bente husker fortsatt hvordan samtalen under disputasmiddagen hennes endte:

– Så ser pappa seg rundt, til slutt ser han på meg og sier: «Jaja, men nå ser jeg jo at det kan bli folk av dem som tar utdanning, også.» ●

– Hvordan kan forsknings- og utdanningsinstitusjoner bygge opp tillit fra urfolk?

ANNE RAGNHILD PORSANGER
leder, Sámi Studeantasearvi Davvi-Norggas / Samisk studentforening i Nord-Norge

– UiT Norges arktiske universitet er flinke til å ta mot tilbakemeldinger fra samiske studenter om hva de kan gjøre bedre, invitere oss til møter og ta med studentperspektiver. Etter Fosen-aksjonen inviterte rektor til samtale og frokost for å lytte. Studenter som hadde deltatt i aksjonen og følte behov for å prate om det, fikk også tilbud om studentrådgivning.

BEATRICE IREN FLØYSTAD
leder, Norgga Sámiid Riikkasearvi / Norske Samers Riksforbund

– Arven etter rasebiologien og bilder av nakne samer og bilder av samer som får målt hodeskallen er sterke visuelle påminnelser på hvilket syn storsamfunnet hadde på samene. Det er derfor viktig at forskere kjenner både til den samiske historien og tar hensyn til og respekterer mangfoldet og egenarten som preger den samiske kulturen og de samiske samfunn.

LIV INGER SOMBY
påtroppende rektor, Sámi allaskuvla / Samisk høgskole

– Begrepet «Nothing about us, without us» beskriver urfolksperspektivet, og forskningsinstitusjoner må tilegne seg denne kompetansen. Rekruttering av urfolkforskere og -ansatte bidrar til tillit og kompetanse, og samarbeid bidrar til at både urfolk og institusjoner drar nytte av forskningen. Samer har lav tillit til visse forskningsinstitusjoner på grunn av manglende åpenhet.

AUSTRALIA

SPRÅK UT, DATA INN

Swinburne University har kuttet ut alle språkfag for å spare penger. Andre universiteter legger også ned språkfagene, viser en gjennomgang i The Sydney Morning Herald. Færre studenter samlet sett og flere søkere til profesjonsfag, spesielt helsefag, er noen av årsakene. Studenter følger også trender, og ifølge avisen har universitetene opprettet en rekke nye fag i datasikkerhet og kunstig intelligens.

FOTO: FLGOV.COM

USA

Avslutter likestillingstiltak

■ I USA brukes forkortelsen DEI om universitetenes likestillingsprogrammer. Forkortelsen står for «diversity, equity, inclusion», altså mangfold, likestilling og inkludering. Florida-guvernør Ron DeSantis mener DEI snarere står for «diskriminering, ekskludering og indoktrinering», og at slikt burde ikke universitetene drive med. Fra 1. juli gjelder loven hans som forbyr offentlige universiteter og høyskoler å finansiere slike programmer, skriver NPR. Universitetene får heller ikke undervise i kritisk raseteori eller identitetspolitikk.

SØR-KOREA

Vil unngå zombier

■ Innen 20 år vil antallet studenter falle med 40 prosent fordi demografien endres og folketallet reduseres. Utdanningsdepartementet har allerede fastslått at 84 universiteter står på konkursens rand på grunn av for få studenter. Det koreanske rådet for universitetsutdanning foreslår at staten skal betale universiteter for å legge ned seg selv før de blir «zombie-universiteter», skriver Times Higher Education. Det er i underkant av 400 universiteter i Sør-Korea, og tidligere studier har kommet til at opp mot halvparten er truet.

FOTO: CHANGBOK KO/JUNSPASH

FOTO: DANIEL OLAH/JUNSPASH

UNGARN

Bekymring for akademisk frihet

■ En tverrpolitisk gruppe fra EU-parlamentet er sterkt bekymret for at den akademiske friheten i Ungarn innskrenkes, for eksempel ved økt selvinsensur blant forskere. Ifølge Science Business får regjeringen større påvirkning på medier, utdanning, forskning, rettssystemet, kunst og kultur. Ifølge rapporten er det bekymring for akademisk frihet og andre problemer i alle medlemsland, men i Ungarn er det en opphopning av problemer som skaper bekymring, fordi så mange deler av samfunns livet er kontrollert fra én side.

SVERIGE

Kortere styreperioder

■ Eksterne medlemmer i universitetsstyrene sitter nå i tre år, men regjeringen vil forkorte perioden til 17 måneder, også for styreledere. Forklaringen er at de vil gjøre det lettere for universitetene å hente inn kompetansen de trenger i møte med nye sikkerhetsutfordringer. Men universitetene tolker beslutningen som manglende tillit til styrene og prosessen med å finne styremedlemmer. Rektorene frykter også økt statlig innblanding og at det skal bli vanskeligere å jobbe med langsiktige strategier.

Masseoppsigelser av midlertidige

■ Indias største universitet, Delhi University, har ikke ansatt noen fast på et tiår, ifølge en kilde Times Higher Education har snakket med. De siste månedene har over 300 midlertidig ansatte forelesere mistet jobben, ofte etter svært korte evalueringer. Saken nådde nasjonale og internasjonale medier da en 33 år gammel filosofiforeleser tok livet sitt. Ifølge avisen er det lite sannsynlig at de som blir sagt opp, kan få tilsvarende stillinger andre steder.

Laureano Ortega Murillo sa da han åpnet studieåret ved UNAN, at maktbalansen i verden er endret, og at det nå er Kina, Russland, Iran og India som leder an i forskning og teknologit utvikling.

NICARAGUA

ORTEGA STRAMMER GREPET

Datteren og sønnen til president Daniel Ortega holdt åpningstalen ved de to store, autonome universitetene UNAN (Universidad Nacional Autónoma de Nicaragua – Managua) og URACCAN (Universidad de las Regiones Autónomas de la Costa Caribe Nicaragüense) da studieåret startet i slutten av april, skriver El País. Ortega-regimet har stengt fem universiteter hittil i år, og kritikere mener åpningstalene er nok et angrep på akademiske verdier.

FOTO: TIM COOPER/UNSPASH

STORBRITANNIA

Fjerner opiat-navn

■ Sackler-familien eier selskapet som selger de smertestillende og avhengighetsskapende pillene OxyContin, som regnes som kjernen i USAs opiatkrise. Sackler-familien har også donert penger til Universitetet i Oxford og fått oppkalt både tre professorater og to bygninger etter seg, skriver The Guardian. Nå har Universitetet i Oxford undersøkt om pengene knyttes til opiatet, og kommet fram til at de fjerner Sackler-navnet. Louvre i Paris, New Yorks Metropolitan Museum of Art og London-museene British Museum og Victoria and Albert-museet har allerede gjort det samme.

FOTO: CÉSAR PÉREZ / PRESIDENTENS KONTOR I NICARAGUA

STORBRITANNIA

Karakterstreik

■ Medlemmer i to fagforeninger for høyere utdanning aksjonerer for høyere lønn ved ikke å utføre oppgaver som ikke står i kontraktene deres. Det vil si at de vurderer eksamener og oppgaver, men ikke legger karakterene inn i institusjonenes datasystemer, skriver The Evening Standard. 145 universiteter og høyskoler er rammet, og flere av dem vurderer å bruke tidligere arbeider for å sette karakterer for avgangsstudenter. I så fall kan vurderingsgrunnlaget være så lite som ett semester for studenter som har vært på utveksling og nå ikke får vurdert masteroppgaven.

Sykepleiere må tenke godt om de skal pleie godt, mener professor Margareth Kristoffersen. Derfor trengs en solid sykepleievitenskap.

Hode og hjerte

Sykepleieprofessor **MARGARETH KRISTOFFERSEN**
i samtale med Bår Stenvik | Foto: Marie von Krogh

«Ikke skal jeg bli sykepleier, ikke skal jeg bli lærer», sa Margareth Kristoffersen¹ i sin ungdom. Hun skulle vise seg å bli begge deler, og etter hvert ble hun også professor i sykepleievitenskap. Og nettopp tvilen om yrkesvalget skulle vise seg å bli sentralt i arbeidet hennes.

– Jeg jobbet ett år som ufaglært pleiemedhjelper etter gymnaset, og da tenkte jeg mye på hva forskjellen egentlig var på det jeg gjorde, og det sykepleierne gjorde. Da jeg begynte i sykepleierutdanningen på Diakonhjemmet, var jeg egentlig fortsatt i tvil om det var det jeg ville.

– Hva fikk deg til å fortsette?

– At jeg fikk svar. I form av tenkning om hvordan vi kan forstå sykepleie. Jeg studerte sykepleieteoretikere som stilte de samme spørsmålene på 1950-tallet. Som Virginia Henderson – hun fokuserte på at sykepleie er å hjelpe den syke med å gjenvinne sin uavhengighet – når mennesker ikke lenger har krefter, kunnskap eller vilje til å ivareta uavhengigheten selv.

– Var utdanningen ved Diakonhjemmet annerledes enn den var andre steder?

– Andre utdanningssteder på den tiden var sterkere inspirert av naturvitenskapelig tenkning. På Diakonhjemmet hadde også de samfunnsvitenskapelige perspektivene trengt inn. Det tror jeg var helt avgjørende for at jeg fortsatte, for de samfunnsvitenskapelige perspektivene lå mye nærmere mitt hjerte.

– Hvordan fortonte det seg i praksis?

– Vi dro ut i lokalsamfunnet og gjorde prosjektarbeid, for eksempel dro hele klassen opp til Brumunddal, der vi snakket med ansatte i kommuneadministrasjonen og helsetjenesten for å kartlegge og få en oversikt over helsetjenesten og helsearbeidet i kommunen. Denne undervisningsbolken bidro til at vi som var studenter, nok aldri fikk et rent individualistisk eller relasjonelt perspektiv på sykepleie og sykepleierfunksjonen. Det ble heller aldri et rent naturvitenskapelig perspektiv, der man har fokus på diagnose.

– Hvordan påvirket det læringen?

– Sykepleiefagets selvforståelse er forankret i et humanistisk perspektiv og et omsorgsperspektiv. Når du legger til et samfunnsperspektiv, handler det også om de livsbetingelsene i samfunnet som

kan medvirke til at sykdom utvikler seg. Vi snakket ikke bare om sykdom, men også om nød og lidelse. Om å forstå pasienten og det som er pasientens utfordringer, i et stort perspektiv.

– Har du et eksempel på hvordan det artet seg?

– Ved Diakonhjemmet lærte vi at sykepleien skulle organiseres gjennom primærkontakter, at samme sykepleier har hovedansvaret for å følge opp en pasient fra innleggelse til utskrivelse, og et ansvar for å planlegge og gjennomføre sykepleie for den pasienten. Kontinuitet i pleien av syke var helt vesentlig.

Etter utdanningen jobbet Kristoffersen som sykepleier i tre år og opplevde betydningen av å jobbe ikke bare med primærpsykepleie, men også med tverrfaglighet.

– I min avdeling jobbet vi med rehabilitering av hjerneslag og behandling av revmatiske lidelser. Der var det ansatt ergoterapeuter og fysioterapeuter, og vi jobbet med psykiater, logoped, ernæringsfysiolog og sosionom. Utskriving til hjemmet ble nøye planlagt, for eksempel ved at leiligheter ble lagt til rette for rullestolbruk, dørterskler og tepper fjernet og nødvendige hjelpemidler montert.

– Hva var sykepleierens rolle – å være en slags brobygger mellom spesialistene?

– Ja, det følte jeg meg nok som. Vi møttes til jevnlig tverrfaglige møter alle sammen, og pasienten var ofte med på møtene. Innimellom følte jeg meg som en koordinator i det tverrfaglige samarbeidet.

Etter noen år i praksis gikk Kristoffersen videre til det andre hun hadde lovet ikke å gjøre: Hun tok lærerutdanning.

– Da jeg jobbet som sykepleier, syntes jeg det var mer interessant å jobbe med studentene enn med pasientene – å se at de blomstret, at de lærte seg sykepleie og lærte å *tenke* sykepleie. Så jeg jobbet en veldig kort stund som lærer, før jeg gikk videre og ble en av de første som tok embetseksamen i sykepleie ved Universitetet i Oslo. Jeg skulle ikke bli lærer og heller ikke sykepleier, men så syntetiserte jeg det og ble sykepleielærer. Og det valget har jeg aldri tvilt på. Du kan si at jeg valgte studenten framfor pasienten.

– Men den tvilen du faktisk kjente på underveis, har du forfulgt som studieobjekt senere?

– Ja, doktorgradsarbeidet mitt handler om sykepleiernes egne tanker om hva som er av betydning for at de fortsetter med å utøve sykepleie.

– Hva er det som setter viljen på prøve – bemanningsproblemer og slikt?

– Helt klart – kontekstuelle rammebetingelser og andre problemer som forhindrer dem i å jobbe på en god måte. I tillegg kan sykepleiere få veldig mange sterke inntrykk i møte med pasienter.

– Som hva?

– Alt det sykdom kan gjøre med en kropp. I tillegg kan sykepleiere bli truet, de kan få kastet ting etter seg, de kan bli slått, stoler går

– Kvaliteten på yrkesutøvelsen
avhenger av kvaliteten på
tankene våre.

¹ Professor ved Avdeling for omsorg og etikk ved det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger.

■ – Sykepleien som fag trenger å ta opp i seg moralfilosofiske betraktninger om livet og om hvem mennesket er – om godt og ondt, sier Margareth Kristoffersen.

veggimellom, og interiør ødelegges. Pasientene kan ha levd lenge med tøff sykdom, og da er ikke folk nødvendigvis snille lenger, for lidelse får ofte fram mindre gode sider i oss. Og det er det samme med sykepleierne: Når de blir veldig slitne, kan de komme til et punkt der de blir det som sykepleieteoretikeren Joyce Travelbee omtaler som «hardkokte». Man tar ikke flere stimuli. Man mister kanskje forståelsen for pasientens situasjon.

– **Hvilke tanker fant du som gjorde det lettere for dem å takle alt det vonde?**

– En sykepleier fortalte meg om en situasjon der en ung mor døde under fødsel. Det var kjempesterkt, likevel følte hun at det var fantastisk etterpå – at familien til og med hadde latt henne få ta del i barnedåpen. «Er jeg ikke heldig?» sa hun. Det gode og det onde står ikke hver for seg, men griper inn i og avløser hverandre. Disse tankene gjør det mulig å møte livet slik det er.

– **Så du har ønsket å gi et vitenskapelig språk til disse mer eksistensielle utfordringene ved sykepleierrollen, utover det håndverksmessige som å mestre rutiner og prosedyrer?**

– Mange av dem som starter i en sykepleierutdanning, er opptatt av å lære å utføre sine konkrete gjøremål, og det er jo helt nødvendig hvis man skal gjøre en god jobb. Det nytter ikke hvis man kan mye om omsorg, men ikke kan måle blodtrykket. Men i tillegg trenger vi refleksjoner rundt, noe som utdanningen må sette i gang. Det er en nødvendig forutsetning for at man skal kunne snakke om at sykepleieryrket er noe mer enn et håndverksyrke.

– **Mer enn for eksempel snekkeryrket?**

– Ja – men du må ikke forstå meg dit hen at håndverkere ikke teoretiserer rundt faget sitt. De bygger på kunnskaper hentet fra fagområder som fysikk, matematikk og mekanikk for å utføre sitt fag.

– **Men forholder ikke sykepleiere seg til medisinstudier på samme vis som snekkere til ingeniør- og materialteknikkstudier?**

– Langt på vei er det slik. Naturvitenskapelige emner har høy status i bachelorutdanningen i sykepleie og også blant studenter. Kunnskap i disse emnene er nødvendig for å utøve håndverket og for å kunne begrunne sykepleien som utøves overfor pasienten.

– **Så hva er det som går ut over det håndverksmessige?**

– Sykepleiere arbeider med mennesker, og da er det avgjørende at vår kompetanse også bygger på humanistiske fag. For kvaliteten på yrkesutøvelsen avhenger også av kvaliteten på tankene våre.

– **Hvordan da?**

– For å fortsette i yrket trenger sykepleiere å ha betraktninger om livet som kan bidra til å skape mening i deres hverdagslige erfaringer. En av sykepleierne jeg intervjuet, sa til meg: «Når jeg går inn til en døende pasient, går jeg alltid inn som om det skal være siste gang. Det er ikke sikkert vi får flere sjanser.» Hun sa: «Hvis ting i avdelingen gjør at det er kaos i hodet mitt, stopper jeg utenfor døren og trekker pusten, og så spør jeg: Er jeg klar til å gå inn?»

– **Hva tenker du det betyr for utdanningen?**

– Bachelorutdanningen må legge til rette for at studenter kan tilegne seg dybdekunnskaper, ikke bare breddekunnskap. Slik får de det vi kan kalle kommentatorkompetanse: en kompetanse som har å gjøre med å kunne artikulere faget, argumentere for funksjonen sykepleiere ivaretar i helsetjenesten, og begrunne sine faglige vurderinger og uttalelser.

– Jeg valgte studenten framfor pasienten.

Kristoffersen har også vært opptatt av en annen del av sykepleieridentiteten: ideen om sykepleieren som selvoppofrende.

– Jeg er kritisk til disiplineringen sykepleien gjør i retning av det uselviske. At man strekker seg og strekker seg og strekker seg. Vi må snakke om at det kan være grenser for omsorg.

– **En mer moderne og profesjonalisert sykepleierrolle, i motsetning til Florence Nightingale², den milde «lady with the lamp»?**

– Det har aldri vært slik at sykepleiere bare har vært selvoppofrende: For å kunne være det har hun også trengt selvomsorg. Florence Nightingale er et glitrende eksempel på en som realiserte seg selv.

² «Den moderne sykepleiers mor», født 1820, sykepleier, sosial reformator, forfatter og statistiker.

■ – Vi snakker for lite om hvordan sykepleiere kan ivareta seg selv, sier Margareth Kristoffersen. Hun formidler til studentene at selvomsorg vil avgjøre om de klarer å stå i yrket i lengden.

Hun ble en foregangskvinne for andre kvinner og bidro til at de kunne skaffe seg en legitim jobb utenfor hjemmet. Hennes syn på helse var: «Health is not only to be well, but to be able to use well every power we have to use.» Dette med «power we have to use» er sentrale elementer i selvrealisering.

– Selvrealisering?

– Ja. Jeg skal nå undervise bachelorstudenter, og da vil jeg ta opp ideen om selvrealisering og hva som ligger i det – at det ikke bare er en rent egoistisk og relativistisk forestilling, i alle fall ikke i sykepleie, der vi uansett har så sterke forestillinger med oss om å hjelpe. Å hjelpe andre handler også om å sørge for noe godt for seg selv. For i kjærligheten ligger også egenkjærligheten, den er en forutsetning for å kunne vise andre kjærlighet.

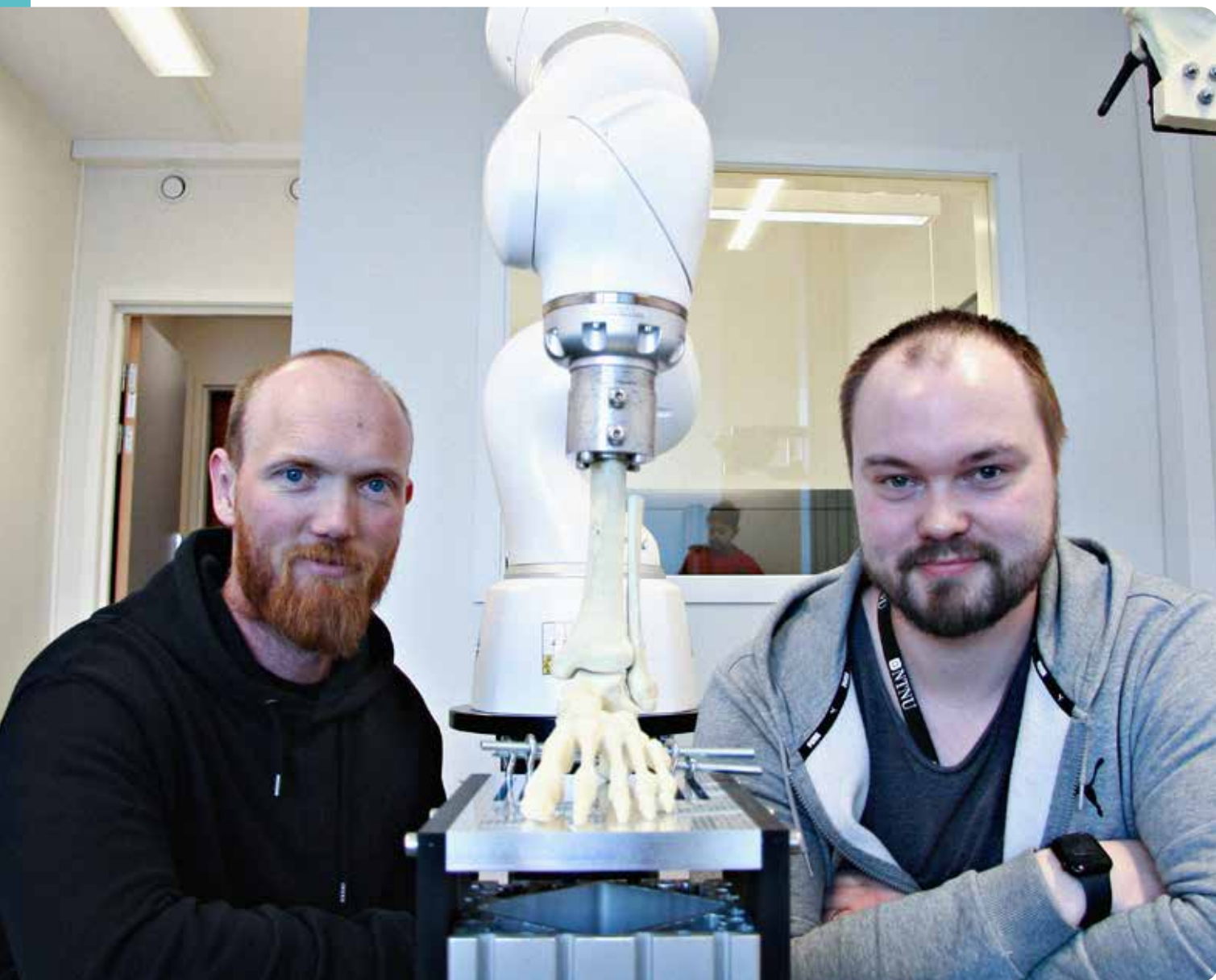
– Det får meg til å tenke på den kjente Black Panther-aktivisten Angela Davis, som snakket om «radical self-care»: Når du kjemper for borgerrettigheter og rettferdighet, kan du ikke bare kjempe. Du må også drive med selvomsorg, yoga og avslapping, for å kunne fortsette kampen.

– Ja, eller veldig konkret: Ved hver flyavgang blir du fortalt at du skal ta på deg oksygenmasken selv først. Sykepleierne jeg intervjuet, innså det også: «Hvis jeg ikke hadde fått noe igjen for det for egen del, så hadde jeg jo ikke vært her.» Men det egenorienterte har i sykepleien som vitenskap i altfor i liten grad vært artikulert. Når sykepleierne snakket til meg om hva de får igjen for sin egen del, kunne de legge til: «Men dette kan jeg jo egentlig ikke si, jeg er jo sykepleier.» ●

Koplar robot med kroppsdelar

Den har lea på skuldrer og føter henta frå døde menneske. Industriroboten utfører testar som endrar metodane til ortopediske kirurgar.

TEKST OG FOTO: KRISTIN S. GRØNLI

Ortoped og overlege Andreas Fagerhaug Dalen og ingeniør Aleksander Larsen Skrede har i fleire år samarbeidd om å bygge opp robotlaboratoriet. Foto: Kristin S. Grønli

FORSKAR:	Aleksander Larsen Skrede og samarbeidspartnarar
PROSJEKT:	robotikk for betre behandlingsmetodar i ortopedien
METODE:	matematikk og programmering
UUNNVERLIG VERKTØY:	industrirobot

«Frank» er så kvit at det er som han har fått på seg legefrakken. Den flunkande nye roboten arbeider på eit laboratorium ved Ålesund sjukehus. Ålesund Biomechanics Lab (ÅBL) er første og einaste biomekaniske laboratorium i Skandinavia.

Her får «Frank» knoklar til å røre på seg. Roboten har både vridd på skuldrer og vrikka på anklar. Jobben går nemleg ut på å gjenskape menneskerørsler og gi talgrunnlag for å vurdere om ortopediske metodar er bra eller ikkje.

Roboten gjer presise testar med både kopiar av ledd og ekte ledd – for eksempel heile skuldrer eller føter henta frå menneske som donerte kroppen sin til forskning før dei gjekk bort.

Frå ortopedi til robotspråk

Å sette «Frank» i sving krev tett samarbeid mellom ingeniørar og ortopedar. Det har vore ein veg å gå, fortel ingeniør og stipendiat Aleksander Larsen Skrede.

– Det tok tid før eg forstod godt nok det ortopedane snakka om rundt anatomi og kirurgi. På same måte tok det tid før legane forstod nok av det tekniske rundt robotteknologi, seier han.

Skrede gjer jobben med å omsette knokkelrørsler til robotspråk og brukar dette til å lage styringsverktøy for roboten. Han er tilknytt forskargruppa for kyberfysiske system ved NTNU Ålesund. Skrede kallar fagfeltet biomekatronikk – ei blanding av biologi, mekanikk og elektronikk. Han har bygd matematiske modellar og programvare frå grunnen av for å la industriroboten ved ÅBL gjenskape rørslene til menneske, og tek doktorgraden på dette.

– Eg brukar matematikk og likningar til å beskrive rørslene, og programkode for å gjere det mogeleg for roboten å gjenskape dei, fortel Skrede.

Større presisjon

Mekaniske testar av ledd er vanleg i ortopedien, men då med andre og meir analoge

innretningar enn robotar. Difor er slike testar blitt omtalte med ord i litteraturen så langt.

– Min jobb er å omsette dette til matematiske uttrykk, likningar og algoritmar som gjer at roboten rører på ledda slik ortopedane vil, seier Skrede.

Dette gir ein heilt annan grad av presisjon og mykje større mogelegheiter for at andre kan gjenskape dei same testane.

Når programmeringa er på plass, set ingeniørar og ortopediske kirurgar knokkelroboten i gang med både normale ledd, skadde ledd og ledd som er reparerte kirurgisk. Roboten er nemleg full av sensorar som samlar data. Då kan forskarane samanlikne normalt, skadd og reparert. Sjå for deg at roboten først testar stabiliteten i ei skadd skulder frå ein avdød. Deretter kan kirurgane utføre ein operasjon og reparere skuldra. Så kan dei køyre dei same rørsletestane med roboten på nytt og sjå forskjellen. Har den reparerte skuldra blitt meir stabil? På same måte kan testane til roboten få fram forskjellen mellom ledd som er reparerte med ulike typar operasjonar.

Bak obduksjonssalen

Tidlegare reiste ortopedane i Ålesund til Tyskland for å få gjennomført testar ved eit forskningslaboratorium i Hannover. Under arbeidet med utviklinga av ein ny operasjon for skuldrer som ofte går ut av ledd, fekk dei

lyst til å etablere sin eigen robotlab.

Oppbygginga starta i 2018, i eit lite rom i kjellaren bak obduksjonssalen. Her samarbeidde Skrede mykje med ortoped og overlege Andreas Fagerhaug Dalen. Saman har dei to lagt ned ein stor innsats for å få robotlaboratoriet i drift.

Berre det å forstå kvarandre tok fleire år, seier Dalen, som sjølv skal bruke roboten i ein doktorgrad om ankelbrot.

Oppbygginga av robotlaben måtte skje frå grunnen av. Berre eit lite knippe tilsvarende laboratorium er å finne rundt om i verda. Fleire av desse brukar lukka programvare eigd av produsentane. Laboratoria som har utvikla eigne rammeverk for styringsverktøy, har så langt ikkje publisert dette i forskningslitteraturen.

– I alle fall ikkje som eg har klart å finne, seier Skrede.

Dette har han tenkt å bøte på.

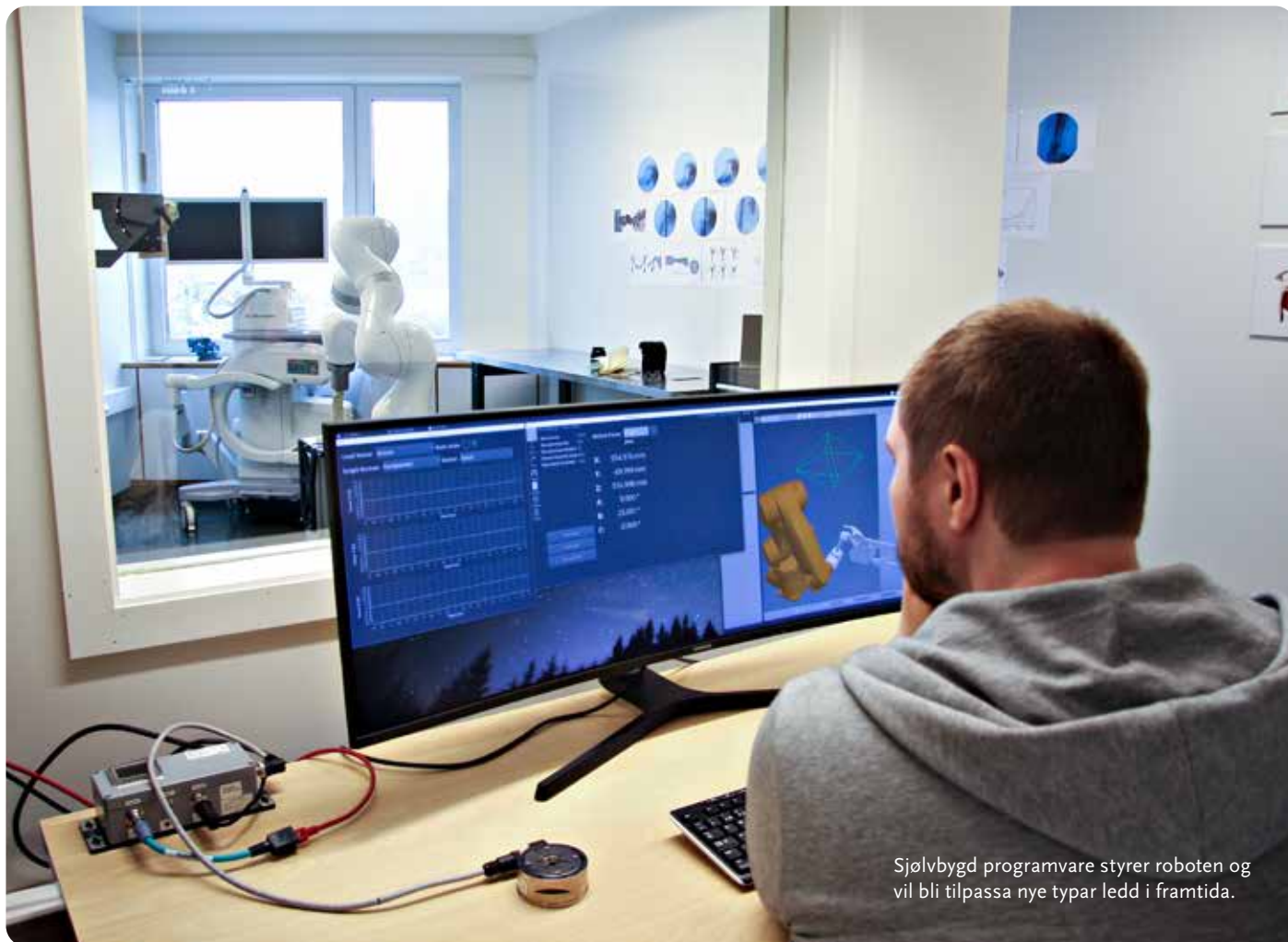
– Eg har tenkt å publisere den matematiske modellen og programvarekoden for rammeverket eg har laga.

Gjennombrotet

Det store gjennombrotet for knokkelroboten kom hausten 2020. Då hadde Skrede og Dalen ein plan for arbeidet med skuldrer, og datamodellane leverte stabile og konsekvente tal.

– Eg brukar matematikk og likningar til å beskrive rørslene, og programkode for å gjere det mogeleg for roboten å gjenskape dei.

ALEKSANDER LARSEN SKREDE

Sjølvygd programvare styrer roboten og vil bli tilpassa nye typar ledd i framtida.

Programmeringsmodellen var dermed klar, og ein evalueringstest med ekte skuldrer kunne starte. Den viste at roboten gjorde det ortopedane ville. Deretter kunne «Frank» ta over testinga av den nye skuldermetoden. Metoden har fått namnet slyngemetoden og er utvikla ved Ålesund sjukehus. Ei sene frå kneet blir festa til skuldra som ei slynge, og blir som eit ekstra leddband som hjelper til med å halde skuldra på plass. Metoden kan utførast med kikholskirurgi og er basert på ein idé frå Peter Klungsøy, no pensjonert ortoped.

I dag leier ortoped og overlege Jan Arild Klungsøy ein pilotstudie der fleire pasientar allereie er opererte med metoden.

– Eg brukte roboten til å samanlikne slyngoperasjon med den operasjonsmetoden for ustabile skuldrer som er mest vanleg å bruke her i landet, fortel han.

Utan robottesting ville det ikkje ha vore mogeleg å seie at den nye teknikken gav stabilitet, og det ville blitt vanskelegare å grunngi kvifor metoden burde prøvast ut i klinisk forskning.

– Med roboten har vi gjort testar som ville vore heilt umogelege på levande menneske.

MARTIN GREGERSEN

– Å operere på donerte skuldrer gav dessutan ei fin mogelegheit til å trene på teknikken, seier Klungsøy.

Ankelforskning

Deretter gjekk det ikkje lang tid før ortopedar ved Sykehuset Østfold Kalnes tok kontakt. Dei forska på ankelbrot og var svært interesserte i biomekaniske testar.

– Vi forskar på dei enklaste ankelbrota, nemleg brot i fibula, knoken på utsida av ankelen, fortel Martin Gregersen, fysioterapeut ved sjukehuset og doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Oslo.

Han brukar roboten i testar som er med på å bygge teori rundt den kliniske forskinga til ortopedane ved Kalnes. Denne forskinga har ført til at bruken av kirurgi er redusert med rundt 90 prosent for den mest vanlege typen ankelbrot, og bytt ut med støtteskjene eller gips.

Det viste seg at rammeverket som Skrede hadde bygd opp for skuldrer, fungerte så bra at det berre tok nokre månader å vidareføre det til anklar.

– Med roboten har vi gjort testar som ville

- ⬆ Ingeniør Aleksander Skrede har blitt nøydd til å tileigne seg kunnskap om anatomi og ortopedisk kirurgi.
- ⬅ – Roboten kan gjøre oppdragsforskning for ortopedar i inn- og utland, seier ortoped og overlege Andreas Fagerhaug Dalen.
- ➔ Aleksander Larsen Skrede har som mål å ta robotikkverda ordentleg inn på sjukehuset.

vore heilt umogelege på levande menneske, fortel Gregersen.

Resultata stemmer godt med det han og ortopedane observerer i klinikken.

– Fordi dette dreier seg om ei stor endring i etablert kirurgisk praksis, er vi avhengige av gode forklaringar på kvifor det er betre å la vere å operere, seier Gregersen.

Opp frå kjellaren

Prosessen med å bygge opp laboratoriet har gitt miljøet ei god forståing av robottesting, ifølge ingeniør Skrede og overlege Dalen. Planen vidare er å legge til endå fleire ledd på lista, og til slutt ende opp med ein programvaremeny der ortopedane enkelt kan gå inn og velje mellom ledd og legge inn sine eigne parametrar for testane. Den raske framgangen har gjort at laboratoriet har klatra opp frå kjellaren og blitt større, meir avansert, og altså fått ein ny robot, som Sparebanken Møre har betalt. No er laboratoriet plassert i 6. etasje i høgblokka ved sjukehuset, vegg i vegg med ein ikkje særleg sjukehusaktig, sløydliknande verkstad som gir god plass til å lage og finne opp ting sjølv.

Ei lang rekke doktorgradar er allereie kopla til roboten, både ved NTNU og Helse Møre og Romsdal. Det er altså mykje som kviler på skuldrene til ingeniør Skrede.

Fleire bruksområde

Robotlaboratoriet er del av eit heilt nytt kunnskapssenter som blir ferdig til sommaren og er leia av overlege Dalen.

– Her kjem mellom anna eit avansert kirurgisk treningssenter, der vi kan ha kirurgiske kurs på kadaver, fortel han. Når kirurgar snakkar om kadaver på denne måten, meiner dei kroppar eller kroppsdelar frå døde menneske.

I tillegg til å vere hjartet i det biomekaniske laboratoriet kan roboten kome til å få ei viktig rolle i utviklinga av treningssenteret. Data frå roboten sitt arbeid med fysiske kadaver kan nemleg vere med på å danne grunnlag for oppbygging av kirurgiske simulatorar – altså treningsverktøy som ikkje involverer donerte kroppar.

Professor Robin T. Bye leier forskargruppa for kyberfysiske system ved NTNU Ålesund. Han skryter av arbeidet.

– Skrede har funne ein god måte å gjere dette på for knoklar. Rammeverket er så generisk at det ikkje berre kan overførast til andre ledd, men kanskje også til heilt andre bruksområde for robotar. Slik sett er ÅBL også ein testarena for NTNU, seier han.

Vil simulere kroppen

Modellering og simulering er viktige område for NTNU Ålesund, og Bye opplyser at eitt av måla er å lage modellar av heile mennesket som medisinske miljø kan ta i bruk.

– Vev er mykje meir komplisert enn knoklar, men vi har som mål å bruke roboten til å måle korleis ulike typar vev kjennest ut, for eksempel når ein skjer i det med skalpell, seier Bye.

Dette er data som kan brukast til å simulere kirurgiske inngrep og lage nye treningsverktøy.

– Eg trur det vil kome mykje aktivitet på robotlaboratoriet ved sjukehuset. Roboten og verkstaden gjer det enkelt å arbeide med prototypar og gjere smarte ting, seier Bye. ●

LITOGRAFI AV HENRY R. ROBINSON, 1848

TEORIAR, TEOREM OG HYPOTESAR

- a) «I ein rettviokla trekant er summen av kvadrata på katetane lik kvadratet på hypotenusen.» Kva kallar ein dette matematiske teorem?
- b) I kva for vitskap har ein med tida gått bort frå den såkalla signaturlæra?
- c) Kva kallar ein den kjende behovsteorien som er utvikla av og oppkalla etter ein russisk-amerikansk psykolog?
- d) Kva for vitskap opererer med Thomas-teorem, som handlar om det som meir folkeleg kan kallast sjølvoppfyllynde profetiar?
- e) Kva for filmtittel frå 2014 er identisk med den fysiske teorien som ein ser for seg vil kunne forklare alle aspekt ved universet (og såleis foreine kvantemekanikken med relativitetsteorien)?

- a) Den pytagoreiske læresetninga
- b) Medisin (sigaturlæra handlar om eit likskapsprinsipp, t.d. at gule planter kan legge gult)
- c) Maslows behovspyramide
- d) Sosiolgien
- e) The Theory of Everything (teorien om alt)

VERDA PÅ 1990-TALET

- a) Kva for New York-basert aksjemarknad starta i 1998 opp med kjøp og sal online?
- b) Kva heitte det norske selskapet som leverte programvare til søkemotorar, og som hadde sitt utspring i IT-miljøet ved NTNU?
- c) Kva er namnet på denne tennisspelaren, som vann 14 av sine totalt 22 Grand Slam-titlar på 1990-talet?

- d) Kva var namnet på Gudmund Hernes' reform som utvida grunnskuleløpet frå ni til ti år og senka alderen for skulestart til seks år?
- e) Kva for to nye statar vart danna 31. desember 1992?

- a) NASDAQ
- b) Fast Search & Transfer
- c) Steff Graf
- d) Reform 97
- e) Tsjekia og Slovakia (som tidlegare utgjorde Tsjekkoslovakia)

FOTO: MARK HENCKEL, CC BY-SA 2.0

BYAR I EUROPA

- a) I kva for land ligg byane som bakarste benk slit med å pugge i romanen *Giff* av Alexander Kielland?

b) Kva for europeisk by var busettinga som seinare vart til New York, oppkalla etter i dei fire tiåra før engelskmennene overtok Manhattan i 1664?

- c) I kva for by spiller fotballaget heimekampane sine på Stadio Diego Armando Maradona?
- d) Nemn minst to av dei tre byane som utgjer *Trójmiasto*, Trippelbyen, i Polen.
- e) Kor i Sverige finn vi Chalmers tekniska högskola?

- a) Belgia
- b) Amsterdam (New Amsterdam)
- c) Napoli
- d) Gdansk, Gdynia, Sopot
- e) Göteborg

FOTO: MANGANOZ, CC BY-SA 3.0

DANS

- a) Kva for amerikansk dansar og pedagog var aktiv i meir enn sju tiår, utvikla ein teknikk som fekk namn etter henne, og vart i 1938 den første dansaren til å opptre i Det kvite hus?

- b) Kva for to utdanningsinstitusjonar i Noreg tilbyr ein master i dans?
- c) Kva for to dansar er representerte i NATO's fonetiske alfabet?
- d) I selskapsdans blir det konkurrert i standarddansar og latindansar. Nemn minst tre av dei fem sistnemnde.
- e) Kva for legendarisk britisk band gav i 1980 ut låta «Transmission», med refreng «Dance, dance, dance, dance, dance, to the radio?»

- a) Martha Graham
- b) NTNU og KHIO
- c) Foxtrot og Tango
- d) Cha cha cha, samba, rumba, paso doble og Jive
- e) Joy Division

Språklærere på militærøvelse

Per Byrkjeland lærer framtidige etterretningsspesialister russisk.

– **Hva driver dere med på Språk- og etterretningsskolen?**

– Det er en profesjonsutdanning der det meste består av språk, en del etterretning og noen militære fag. Kadettene blir språk- og etterretningsspesialister og går inn i stillinger i Forsvaret.

– **Hva jobber du med for tiden?**

– Jeg underviser i russisk på bachelorprogrammet i språk og etterretning. Akkurat nå er det forberedelser til eksamen som er det store. Etter det går vi rett i gang med opptak av nytt kull, og hele sommeren går med til seleksjon av nye kadetter.

– **Du er akkurat tilbake fra øvelse. Hvordan har det seg at en språklærer må være med ut på øvelse?**

– Vi har tre faggrupper på skolen: språk, etterretning og militære fag. Øvelsene er en arena der vi kan skape situasjoner hvor kadettene må kombinere de tre ferdighetene som inngår i studiet. Det er bra for kadettene å bruke utdanningen på øvelser, og det er naturlig at vi som faglærere blir med.

– **Var det gitt at du skulle gå fra å studere russisk til å undervise framtidige etterretningsspesialister i Forsvaret?**

– Nei, men jeg har alltid vært interessert i språk og nysgjerrig på undervisning, så da det åpnet seg en mulighet her, var det ingen tvil. Nå har jeg vært her i ni år.

– **Har jobben din endret seg noe etter Russlands invasjon av Ukraina?**

– Arbeidsoppgavene har ikke endret seg, men behovet for personell i Forsvaret som kan russisk, har ikke blitt mindre. Det vi holder på med, er selvfølgelig veldig aktuelt og ettertraktet. Vi bruker russiske medier mye i undervisningen, og det russiske mediebildet har forandret seg mye etter 24. februar 2022. Det har

FOTO: FORVARETS HØGSKOLE

PER BYRKJELAND

Tillitsvalgt for Forskerforbundet ved Forsvarets Høgskole

STILLING

høgskolelektor i russisk ved Språk- og etterretningsskolen ved Forsvarets høgskole

UTDANNING

mastergrad i russisk ved Universitetet i Oslo

blitt mer polarisert og mer krevende å finne materiale til undervisningen.

– **Noen faste spørsmål. Hvilken bok har vært viktigst for deg i ditt akademiske liv?**

– *Innføring i russisk aspektologi* av Anna Zalizniak og Aleksej Sjmeljov. Boka

handler om russiske verbaspesker og var avgjørende for det jeg skrev masteroppgave om.

– **Når tenker du best?**

– Jeg tenker best på T-banen til og fra jobb, når jeg får ting på avstand.

– **Hvordan vil du karakterisere kontoret ditt?**

– Det har et litt musealt preg. Jeg har arvet mange bøker fra pensjonerte russisklærere som var her før meg. Det er masse gamle militærtekniske ordbøker, som jeg ikke bruker så mye, men som jeg ikke har hjerte til å kaste.

– **Hvis du skulle vært russisklærer et annet sted, hvor skulle det vært?**

– Det lille jeg vet om den amerikanske språkutdanningen, er at de har mer ressurser. Jeg har hørt rykter om at de prøver å lage en russisk setting for studentene, slik at de får en følelse av å være i Russland selv om de er i California.

– **Har du noen ord til Ola Borten Moe?**

– Det er viktig å heve statusen til dem som har rene undervisningsstillinger. Undervisere har en tendens til å havne i skyggen av forskere. Det som gjerne trekkes fram, er publikasjoner, mens det som gjøres i auditorier og klasserom, ikke blir publisert noe sted.

◆ AV LINA CHRISTENSEN

– **Det er viktig å heve statusen til dem som har rene undervisningsstillinger. Undervisere har en tendens til å havne i skyggen av forskere.**

KLASSISK KUNNSKAP UNDER PRESS

Roman om krisen i humaniora

Janne S. Drangsholt er aktuell med den fjerde boka om akademikerens Ingrid Winter.

– Man må minne folk på at humaniora er viktige fag, som man vil være glad for at man har tatt, og som man kan bruke i en karriere, sier Janne S. Drangsholt. Her fra et tidligere besøk i Oslo.

– Jeg tror mange vil kjenne seg igjen i følelsen av å være en dinosaur, og at man sitter på kunnskap som er under press, sier Janne S. Drangsholt, forfatter og professor i engelsk litteratur ved Universitetet i Stavanger (UiS).

Hun snakker om romankarakteren Ingrid Winter, den litt nevrotiske, klossete og virkelighetsferne akademikeren som forsøker å balansere familieliv og akademikerkarriere. Nå er Drangsholt aktuell med den fjerde boka i serien, *Winterferie*.

Ingrid Winter er, i likhet med Drangsholt selv, litteraturprofessor og trebarnsmor. I den nye boka forsøker romankarakteren å håndtere en universitetspolitikk som truer eksistensen til humaniora, og frykten for tomheten og hva som skal skje med ekteskapet når barna flytter hjemmefra.

Det er skrevet mye om barneårene, men ikke så mye om perioden når barna flytter ut, forteller Drangsholt. Hun skisserer en foreldregenerasjon som har kjørt og hentet, vært trenere og klassekontakter. Men når barna flytter ut, kommer andre spørsmål snikende. Har jeg valgt det riktige yrket? Har jeg valgt riktig partner? Hvem er jeg egentlig?

– Det som tidligere var en førtiårskrise, er nå blitt en femtiårskrise, sier Drangsholt, på skjerm fra sitt hjemmekontor i Sandnes.

Master i endringsledelse

For romankarakteren Ingrid Winter er idealet å bli det hun selv definerer som en klassisk professor, altså en som får studentene gjennom, veileder ph.d.-er og i ny og ne publiserer artikler. Forsknings-søknader til Forskningsrådet eller EU er viktig, men ikke viktigst.

– Hun vil sitte og holde på med sine egne ting. Hun er ikke interessert i å sitte i utvalg, gå på møter, skrive rapporter eller alle de byråkratiske oppgavene som vitenskapelig ansatte har fått de siste årene, sier Drangsholt.

Men Ingrid Winters tilværelse som klassisk professor trues av den nyansatte instituttlederen med master i endringsledelse. Han vil ha forskningssøknader, samarbeid med myndigheter og næringsliv og podkast. Det er kanskje ikke så relevant å samarbeide med myndighetene når man driver med engelsk litteratur, med mindre man er spesialist på George Orwell, innvender Ingrid Winter. Hun får som svar at litteratur er veldig «1997».

– Hun opplever en grunnleggende mangel på respekt for sitt fagfelt, for det hun er ekspert på, og for det hun står for, sier Drangsholt.

– Krav om færre romaner

Det er ikke lenger mulig å være en klassisk professor, slik Ingrid Winter ser for seg, mener Drangsholt. Presset på at universitetene skal tjene penger, og at forskning skal være anvendbart, er for stort. Drangsholt opplever at det akademiske prosjektet kommer i konflikt med stadig nye effektiviserings tiltak og administrative gjøremål.

– Jeg tror mange kjenner seg igjen i følelsen av at økonomiske hensyn tar over for den akademiske visjonen, og at den er under press fra andre hensyn som de ikke er så interessert i, sier Drangsholt.

Drangsholt refererer til en artikkel som nylig sto på trykk i *The New Yorker*, som tar for seg fallende søkertall til humanistiske studier i USA, og hvordan litteraturen konkurrerer med teknologi, internett

og podkaster. Å be en student om å lese den britiske forfatteren George Eliots roman *Middlemarch* i dette landskapet er som å lande en Boeing på en vanlig landevei, skriver journalisten.

– Det er krav om å kutte ned på pensum, ha færre romaner, få inn flere multimediale tekster eller lage podkaster. Det er et stort skritt å ta for en som har bygd sin karriere på litterære tekster, sier Drangsholt.

Humaniora-krisen er todelt, ifølge Drangsholt: Humaniora blir i mindre grad sett på som en interessant karrierevei, og humaniora opplever også at statusen som forklaringsmodell for samfunnet i stor grad er tapt. Det er ikke humanister som blir spurt om å sitte i komiteer og utvalg eller brukt som ekspertkilder i presen, men økonomer og samfunnsvitere, mener hun.

– Humaniora blir sett mer på som en hobby, mens fag som økonomi og jus oppleves som relevante karrierefag. På samme måte synes det for meg som om samfunnet og kulturen er mer interessert i å få en økonom til å forklare hvorfor ting skjer, enn en som har kjennskap til litteratur og historie, til å forklare tendenser i tiden, sier Drangsholt.

Forsvunnet akademisk frihet

Drangsholt tror mange akademikere tenker som Ingrid Winter – at de savner den akademiske friheten de hadde da de selv utdannet seg på 1990-tallet. Et hovedfag i teatervitenskap kunne kombineres med grunnfag i etnologi, japansk eller litteraturvitenskap. Folk tok fag nærmest uten en plan. Motsatsen til dette, og det som i boka kommer til uttrykk som Ingrid Winters store skrekk, er å bli omplassert til Institutt for lærerutdanning, der utdanningen er strukturert mellom studier og praksis og forskningsprosjekter har navn som «CLUN-PUN – digitale vurderingsverktøy for bedre læring».

– Man kan le litt av det nå, men samtidig var det en frihet. Man kunne ta fag fordi det virket spennende. Det er en akademisk frihet som har forsvunnet totalt.

– *Er dagens generasjon litteraturprofessorer de siste?*

– Når det blir lyst ut stillinger i dag, er det som regel både litteratur og didaktikk. Så det å være en ren litteraturprofessor er under press, sier Drangsholt.

– Litteraturen vil overleve

Hun tror ikke at humaniora vil forsvinne, men at det er behov for en holdningsendring.

– Det er en kunnskap som menneskeheten trenger. Humaniora er en måte å analysere, forstå og kontekstualisere fortellinger på, og fortellingen er utrolig viktig for oss. Det er jo det vi bygger hele livet vårt, samfunnet og kulturen på.

– *Hva med litteraturvitenskap?*

– Litteraturfaget vil overleve, men se annerledes ut fordi mye har endret seg i hverdagen. Mitt yngste barn er født i 2010, og hun vokste opp med skjerm. Det er noe nytt, vårt behov for skjerm vil endre seg. Litteraturen har overlevd hele tiden, og når du tenker på at det å sette seg ned og fortelle var det første vi gjorde, så tenker jeg at det også vil være det siste vi gjør, sier Drangsholt.

➡ AV LINA CHRISTENSEN

– Humaniora blir sett mer på som en hobby, mens fag som økonomi og jus oppleves som relevante karrierefag.

Okkupasjonens arkitektur

Et slurvete språk skjemmer en veldig god ide: å fortelle det moderne Palestinas historie fra bakkenivå.

Det er noe mørkt og uhyggelig, jeg hadde nær sagt gotisk, over Kjersti G. Bergs fortelling om Palestina sett gjennom boliger, bygninger og bydeler. Se bare på forsideillustrasjonen: et høyt og spøkelsesaktig bygg, like mye borg som et gammelt boligkompleks, tilsynelatende tomt for mennesker. Trærne tett inntil – er de i ferd med å ta over? Og hvem har lagt ut piggråden på den øverste muren?

Det er en god idé, det å fortelle det moderne Palestinas katastrofale historie ved hjelp av bygg og byer. Konflikten mellom israelerne og palestinerne handler i svært stor grad om hvem som skal få bo hvor. En stor del av den løpende nyhetsrapporteringen vi ser i mediene, illustreres da også med bilder av mer eller mindre ødelagte bygninger i de okkuperte områdene.

Historiker Kjersti G. Berg fikk ideen til boken da hun satt i arkivet til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA), hvor hun blant annet fant fragmenter av det hun kaller «okkupasjonens arkitektur». I *Palestina. Fakta på bakken* gjør førsteamanuensen ved NLA Høgskolen tre nedslag: Først forteller hun historien om de mange fortene som ble stående igjen etter britenes tilstedeværelse i området før 1948, og som partene siden har slåss om å få tilgang til og ta i bruk, som for eksempel administrasjonsbygg, politistasjoner eller fengsler. Så får vi lese en boligannonse for et gammelt hus i Jaffa, en gang eid av en palestinsk familie, nå en del av et gentrifisert «Instagram-paradis». Sist, men ikke minst, blir vi med til nabolaget Sheikh Jarrah i Øst-Jerusalem. Der bygget FN 24 tomanns-

«Jeg tar meg i å sukke nok en gang over mangelfull språkvask, noe altfor mange norske sakprosabøker lider under.»

KJERSTI G. BERG
Palestina. Fakta på bakken
Universitetsforlaget, 2023
176 sider
Veil. pris: kr 299

boliger som stod klare i 1956 og skulle huse palestinske flyktninger. Men etter krigen i 1967 begynte en rekke israelske bosetterprosjekter å presse seg på i de okkuperte områdene, og israelske lover og forordninger har siden skapt misere for palestinerne.

Bergs eksempler er gode konkretiseringer av en konflikt som kan oppleves kompleks, men som i bunn og grunn er enkel: Israelsk bosetting og sikkerhetspolitikk har langt på vei fordrevet palestinerne fra områdene hvor de selv og deres forfedre bodde. Det er denne konkretiseringen forfatteren legger i «fakta på bakken», en frase Berg bruker for alt den er verdt. Og det blir mye fakta innimellom, for boka byr på en rask innføring i hundre års konfliktfylt historie, som begynner med britenes kolonivælde og fortsetter med kriger, opprør og millioner

av mennesker på flukt. Jeg må lese boka to ganger før Bergs fortelling begynner å lande i meg, og det skyldes først og fremst språket.

Etter første gangs lesing tenker jeg riktignok at boken gjerne kunne ha fylt mer enn de 174 sidene hvis det hadde betydning at forfatteren hadde brukt mer tid på å fortelle Palestinas historie. Det er nemlig veldig mye informasjon på få sider. Men etter hvert begynner jeg å tenke at det nok egentlig ikke handler så mye om sideantallet, men heller om et lite effektivt språk. Jeg tar meg i å sukke nok en gang over mangelfull språkvask, noe altfor mange norske sakprosabøker lider under. Alle vil vi at flinke forskere skal formidle videre den kunnskapen de besitter, men da må de få hjelp med å forenkle og tydeliggjøre språket om det behøves.

Hør bare på et avsnitt som dette: «Blant palestinerne er det mange ulike syn på den nye byen. Antropologen Kareem Rabie viser til et vidt spekter, fra at prosjektet blir kritisert for å bygge på en 'normalisering' med Israel, som for eksempel kjøp av israelske råvarer, til argument om at Rawabi er et nasjonalt prosjekt som er bra for palestinsk økonomi og jobbskaping.» Det må da kunne gå an å si det samme med langt færre ord? Avsnittet er dessuten et godt eksempel på den substantivsyken som får herje i teksten, der for eksempel det aktive verbet i «å skape jobber» erstattes med «jobbskaping». Slikt blir det baktunge og unødvendig kompliserte setninger av.

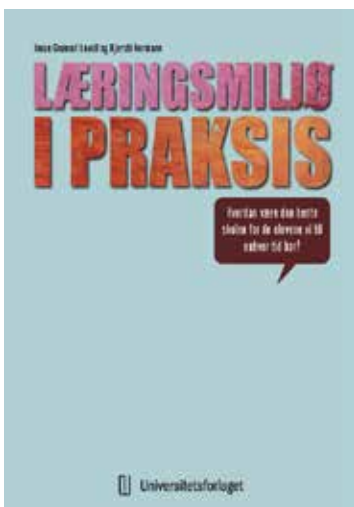
Litt for ofte lurer jeg på hva og hvem et pronomen peker tilbake på, eller jeg sløves ned av passivkonstruksjoner og substantivering av verb. Resultatet er at jeg mister fakta på bakken av syne, og det var vel det motsatte som var hensikten. Jeg påpeker ikke dette for å være petimeter, men fordi nettopp fortellinger som denne trenger tydelige aktører – hele veien. Dette er nemlig ingen gotisk fortelling, der overnaturlige og irrasjonelle makter sprer ondskap. Okkupasjonens arkitektur er resultatet av en høyst virkelig og villet politikk, og det må språket gjenspeile.

AV SIRI LINDSTAD

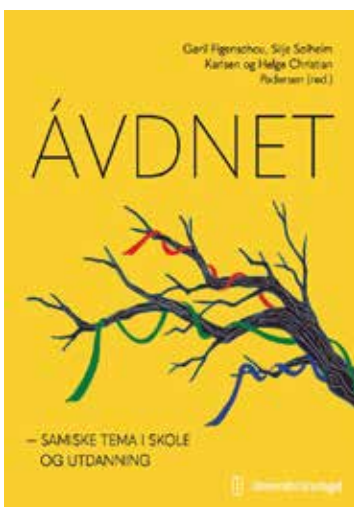
Bøker fra Universitetsforlaget

Kommer for salg våren 2023

Kommer for salg våren 2023

Kjøp bøkene på universitetsforlaget.no

Intellektuell selvhjelp

Ordet «håp» får en magisk kvalitet som selve forutsetningen for meningen med livet. Ordet blir dermed selv tømt for mening.

LARS FR. H. SVENDSEN

Håpets filosofi

Kagge Forlag, 2023

191 sider

Veil. pris: kr 429

Boken *Håpets filosofi* avslutter der den starter. «Håpet er ikke en mental tilstand som på magisk vis endrer verden, men håpet gjør deg tilbøyelig til å handle slik at det blir virkeliggjort», skriver professor i filosofi ved Universitetet i Bergen, Lars Fr. H. Svendsen.

Gjennom dialog med filosofihistoriens kjemper og dverger tar boken mål av seg til å innsirkle betydningen av ordet «håp». Til tross for at forfatteren altså tidlig advarer mot å gjøre håpet til noe «magisk», får ordet en slags tekst-magisk kvalitet i boken, der ordet ser ut til å passe inn overalt. Håpet blir et slags alfa og omega i Svendsens utlegning av filosofien, der håp «kan betraktes som en mellomting av å ønske og å ville», som en forutsetning for tillit eller som en blid motsats til negative holdninger. «[F]ilosofier er tross alt begrepsarbeidere», skriver Svendsen, men han gir ganske raskt opp forsøket på å gi noen formell definisjon av håp og tyr til Wittgenstein for å forklare hvorfor: «Vi kan gi noen eksempler på noe vi kaller håp, samt eksempler på hva vi ikke vil kalle håp, men vi verken kan eller må angi en definisjon med nødvendige og tilstrekkelige betingelser.» Problemet med denne holdningen – slik den fremkommer i denne boken – er at i stedet for at ordet «håp» i løpet av lesningen fylles med mening, tømmes det sakte, men sikkert for innhold og står til slutt bare i relasjon til seg selv, som en slags intuitiv størrelse som vi likevel alle egentlig forstår betydningen av: Håp blir på mange måter selve nøkkelen til å forstå og forklare meningen med livet.

Et større problem med boken er det kanskje at forfatteren – som er redelig i sin gjengivelse av ulike filosofers tanker og argumenter – litt for ofte gjør bruk av filosofiske stråmenn. Beskrivelsene av hva en «hard determinist kan si», eller av dem «som skri-

«I stedet for at ordet 'håp' i løpet av lesningen fylles med mening, tømmes det sakte, men sikkert for innhold og står til slutt bare i relasjon til seg selv.»

ver som om fremskritt er uunngåelig, og at verden ikke kan annet enn å utvikle seg til det bedre», blir såpass karikerte (og navnløse) at de rett og slett ikke fremstår som troverdige motstandere av Svendsens egne tanker, men nettopp som stråmenn. Dessuten er det noen litt merkelige definisjoner i påstandsform underveis som – til tross for at de blir utlagt – ikke fremstår helt overbevisende. Hva skal man for eksempel tenke når forfatteren skriver at «hvis et menneske aldri har vist uttrykk for frykt, vil jeg ikke ha noen grunn til å tilskrive dette mennesket evnen til å frykte»?

Filosofi er «når alt kommer til alt selverkjennelse», skriver Svendsen, som demonstrerer at han er godt belest, og også svært ofte bruker historier og tanker fra eget liv for å illustrere sine poenger. Herfra til smusomslagens lovnad om at boken skal «gi oss nye innfallsvinkler som kan forandre våre liv», er avstanden likevel ganske stor – om man da ikke velger å betrakte boken som en slags intellektuell selvhjelpsbok. Helt feilslått er kanskje ikke denne beskrivelsen, siden tanken som både innleder og avslutter boken, nettopp er ideen om at «den som håper, faktisk øker sannsynligheten for et ønsket utfall». Ikke noe å si på dette, selvsagt: Det er nobelt å gi leseren nettopp håp om at forandring er mulig, selv om boken mangler konkrete råd om hvordan man skal gå frem.

AV KJETIL VIKENE

Kjedelig om glemte forfatter

Det er ikke nok med bare gode kilder, også analyse må til.

JORUNN HAREIDE

Hanna Butenschön. Forfatterinne og sosietetsfrue

Solum Bokvennene, 2023

311 sider

Veil. pris: kr 449

I 1880-årene foregår det en ivrig sedelighetsdebatt i Norge. Den handler om seksualmoral, likestilling og dobbeltmoral. Hovedpersonen i litteraturprofessor Jorunn Hareides nye bok, forfatter Hanna Butenschön, skriver sin første tekst, under pseudonym, som et innlegg i denne debatten. Hun svarer på Bjørnstjerne Bjørnsons skuespill «En hanske», som slår frempå om at ikke bare kvinnen skal holde seg «ren» før ekteskapet, men vel også mannen? I sitt videre forfatterskap, som består av flere litterære studier, mange romaner og et par teaterstykker, skriver hun om kvinners posisjon i ekteskapet. Det er borgerskapet Butenschön behandler; hun var selv velstående «husfrue» på Skøyen hovedgård.

«Det er ingen tendenser eller mønstre som trekkes frem, ingen diskusjon omkring kildebruk og heller ingen fortelling som driver teksten frem.»

Butenschön var viktig for mange kvinner i sin samtid, forteller Hareide, men nå er hun glemte. Hareide, som har arbeidet mye med norske kvinnelige forfattere (og var medredaktør av *Norsk kvinnelitteraturhistorie*), har gjennom denne boka gitt liv til forfatterskapet igjen; hun forteller om et rikt arkiv hun har kunnet bolte seg i. I arkivet fant hun manuskripter, utklipp fra anmeldelser og ikke minst en mengde brev som det siteres flittig fra. Her får vi blant annet beskjed om at Butenschön tydeligvis var veldig pågående med hensyn til å få sine bøker anmeldt og sine stykker satt opp. Flere av anmelderne var dessuten hennes venner. Hun var nok også en veldig nærtakende person; dersom noen fant på å si noe litt negativt om verkene hennes, fikk de et anklagende brev som respons.

Boka er egentlig ingen biografi. Vi blir kjent med Butenschön nærmest indirekte, gjennom presentasjon av verkene og responsen disse fikk både i Norge og utenlands. Hareide forklarer at hun leser forfatterskapet ut fra en bokhistorisk tilnærming. Da er det ikke først og fremst innholdet i boka som er av interesse, men alt som skjer rundt den. Hareide legger mest vekt på forholdet mellom forfatter og leser, enten denne leseren er en anmelder, en venn eller tilhører familien.

For oss som ikke kjenner til Butenschön, som jo er de fleste, er ikke dette en god inngang til forfatterskapet. Hvorfor skal vi være opptatt av all informasjonen vi får, og de små diskusjonene vi blir presentert, når det gjelder noen vi ikke har et forhold til? Forfatterskapet er heller ikke særlig interessant for dagens lesere, blir vi fortalt, så hvorfor da gå slik i detalj med hensyn til dette skrivende livet? Hva er grunnen til at vi skal bli kjent med henne? Jeg finner ikke ut av det. Det er et grundig kildearbeid som er gjort her, og skriften flyter av gårde. Etter hvert blir vi jo bedre kjent med romanene og teaterstykkene, slik at vi kan henge med litt bedre, men det er ingen overordnet historie eller tematikk å følge.

Vi går ikke inn i sedelighetsdebatten, for eksempel. Vi får heller ikke et drøftende blikk på datidens kritikervirksomhet. Det er nemlig en del forunderlig som dukker opp her, særlig knyttet til inhabilitet, som gjør at man får lyst til å vite mer. Det er ingen tendenser eller mønstre som trekkes frem, ingen diskusjon omkring kildebruk og heller ingen fortelling som driver teksten frem. Alt det som kunne vært gjenstand for analyse, befinner seg stort sett mellom linjene. For en leser som mangler den utfyllende kunnskapen, blir dette dessverre kjedelig lesestoff.

AV AASNE JORDHEIM

No skin det sol

Blindern studenterhjem vart opna i 1925 og er noko for seg sjølv. Heimen er ei privat stifting som ifølgje heimesida tilbyr meir enn berre ein studentbustad: «Blindern Studenterhjem skal være et godt hjem for studerende ungdom fra alle kanter av landet, uansett studieretning.» Å bu på enkeltrom med full pensjon kostar for tida vel 9000 i månaden.

Heimesida fortel om mange tradisjonsrike festar og arrangement, og nokre av dei har eksistert heilt sidan opninga. Her finst foreiningar som «Brun Sprit» og «Pigenes Musicalsche Selskab», og dei nyinnflytta – «pygmeane» – gjer seg kjende med studentheimen gjennom eit rebusløp.

Biletet er å finne i Gunnerus-samlinga, som tilhøyrer Universitetsbiblioteket ved NTNU. Her er den knappe arkivteksten: «Sju studenter sitter og står utenfor bygning ved Blindern studenterhjem og hører på gramofon. Noen røyker pipe. Per Bjørner Holaker tenner en sigarett lengst til høyre.»

Biletet er ikkje datert, men ein kan anslå om lag 1930. Nemde Holaker (d. 1973) var iallfall fødd i 1907.

Og uansett skein sola.

Foto: NTNU Universitetsbiblioteket, CC BY-SA 4.0

Innfør profesjonsdoktorgrad!

Hva skal til for å bli førstelektor? Kravene er uklare, og vurderingene legger ofte stor vekt på det som lettest kan sammenlignes med en ph.d. Innfør heller en egen grad som tar utgangspunkt i praksis, mener kronikkforfatterne.

Per i dag er det om lag 1000 personer i førstelektorstilling i Norge, og omkring 3800 høyskole- og universitetslektorer som teoretisk kan aspirere til opprykk. Om vi går ut ifra tall i Smith, Hakel og Skjeldestads (2020) undersøkelse fra NTNU, er kanskje innpå 2000 av lektorene interessert i denne karriereveien. En annen undersøkelse, fra Eriksen og Nordkvelle (2020), viste at kun ti norske læresteder tilbyr støtte til dem som søker førstelektor-dosentveien. Støtten varierer fra program med kurs og aktiv oppfølging til tildeling av stipend for en individualisert karriereutvikling. Internasjonalt brukes begrepet «academic citizens» eller «academic artisans» for å beskrive kompetansen til dem som primært underviser. De er usynliggjort i tellekategorier rundt omkring i verden, men er de som ofte får ansvar for at virksomheten skal «gå rundt». Virksomhetsfeltene til førstelektorkandidatene innebærer både å være en god veileder, underviser, mentor, tilbakemelder, emne- og faggruppeadministrator, kollegial og sosial støttespiller og å holde tett kontakt med den profesjonen eller det arbeidsfeltet man utdanner for. De hører til akademias gruppe av håndverkere.

«De hører til akademias gruppe av håndverkere.»

Uklare kompetansekrav

I vårt forskningsprosjekt *Kvalifisering til førstelektor – en analyse av søkeres og komiteers forståelse og praktisering av opprykkskriteriene* (2023) undersøkte vi 31 søknader og vurderinger av søknader på stilling eller opprykk til førstelektor fra et tilfeldig utvalg ved læresteder med flere enn 20 førstelektorer, ifølge Database for statistikk om høyere utdanning (DBH). I vår undersøkelse så vi på hvordan kriteriene ble tolket og anvendt hos søkerne og komiteene som vurderte dem. Vi så et klart mønster i at kriterier fra *forskrift om ansettelse og opprykk* § 1–5 dominerte i vurderingene. Samtidig ble Universitets- og høyskolerådets (UHR) *Veiledende retningslinjer* (2006) og *Veiledning for deg som vil søke* (2007), som utdyper førstelektorens kompetanse i forhold til forskriftens kriterier, i stor grad neglisjert.

Kun halvparten av søkerne bygger opp sin søknad ved å svare på forskriftens kriterier, som oftest med korte henvisninger i form av

AV **STIG ERIKSEN**, førstelektor ved Høgskolen i Innlandet, **KATJA HAKEL**, førstelektor ved NTNU, og **YNGVE NORDKVELLE**, professor ved Høgskolen i Innlandet

en punktliste. De fleste søkere og vurderingskomiteer lager sin egen struktur, som ikke gjenspeiler kriteriene. Dette bidrar til at forskriftens kriterium § 1–5 (1) «Omfattende FoU-arbeid» (forsknings- og utviklingsarbeid, red.anm.) og § 1–5 (3) «Spesielle kvalifikasjoner» får innramminger som med god grunn blandes sammen. En mulig tolkning er at søkerne skal ha en FoU-produksjon som er på ph.d.-nivå og -omfang, og i tillegg dokumentere betydelig mer i form av spesielle kvalifikasjoner. Når så mange velger ikke å legge seg tett på forskriftens struktur, indikerer det at den i grunnen passer dårlig for å framstille førstelektorens kompetanseprofil. Ett mål på usikkerheten i kompetanseframstillingen er at lengden på søkertekestene varierte fra 900 til 21 000 ord, mens komitévurderingene varierte fra 360 til 10 500 ord. Vurderingene for stillingene var betydelig kortere enn opprykksvurderingene.

Egenarten blir ikke vurdert

Arbeider som søkerne leverte som dokumentasjon, ble kommentert først og fremst dersom de var presentert i de vitenskapelige sjangrene man forventer til en ph.d. Rapporter fra utviklingsarbeid, studierevisjoner og utredninger ble i mindre grad gitt en vurdering. Heller ikke en «overbyggende tekst» med refleksjoner over personlig og faglig utvikling, slik den ble anbefalt i UHRs retningslinjer, ble synderlig kommentert i vurderingene. Mye tyder på at UHRs veiledninger i liten grad anvendes i søkerens framstillinger, og at vurderingskomiteene finner at sammenligningen med ph.d.-en for vurdering av omfang og nivå er lettest å gripe tak i.

Krever avansert tenkning

På mange måter virker forskriften og UHRs veiledninger som to bein i ulike virkelighets-

forståelser av hva akademisk arbeid består av. Selv om UHRs tekst legger seg tett på momenter fra Frascati-manualen (2015) om originalitet, metodisk grundighet og høyt refleksjonsnivå i forskningsarbeid og eksperimentelt utviklingsarbeid, med vekt på å synliggjøre virkninger av søkeres bidrag for fagfeltet, inneholder veiledningene også formuleringer som hører til praksisfeltets gråsoner. «Erfaringsbasert kunnskap», «taus kunnskap», «handlingskompetanse» og «reflektert praksis» er begreper som krever avansert tenkning og mot til å dokumentere i det konvensjonelle ph.d.-språkets drakt. Førstelektorer får sin kompetanse når de er 55 år gamle, i gjennomsnitt. Det betyr at kompetansen krever lengre tid å utvikle og bygges på en annen klokke enn hos unge kolleger, som oftest går fra master til en doktorgradsskole med tett veiledning i mer eller mindre definerte forskergrupper.

Motstridende utredninger

Kritikken fra myndighetene mot førstelektorstillingen, slik den kommer til uttrykk både i Meld. St. 16 (2016–2017), i Underdalutvalget (2019) og i Husebekkutvalget (2021), dreier seg om at kriteriene er utydelige, praktiseres ulikt og har en faglig profil som er lite aktert utenlands. To forslag kom ut av det: Underdalutvalget foreslo at førstelektoren skulle erstattes med en profesjonsdoktorgrad. Husebekkutvalget tolket høringsuttalelsene slik at dette var uaktuelt, og ville fase ut hele karriereveien. Det høringsuttalelsene faktisk uttrykte, var en grundigere redegjørelse for forslaget fordi man, i likhet med Vøllestadutvalget (2012), visste for lite om den.

– Ph.d.-sammenligning må presiseres

UHRs styreleder, Sunniva Whittaker, uttalte på dosentkonferansen ved Universitetet i Agder i mars 2023 at en ny forskrift om ansettelse og opprykk sendes ut på høring sommeren 2023. Førstelektorstillingen og dosentstillingen forutsettes beholdt, mens institusjonene i fellesskap vil få ansvaret for å spesifisere kriteriene for de enkelte stillingstypene. Dersom referansen til ph.d.-graden blir beholdt for førstelektorkompetansen, bør den presiseres betydelig for å inkludere UHRs tolkning av hva forskning på egen praksis og profesjon innebærer. Ut fra vår undersøkelse ser vi at den kombinerte profesjonaliteten

KRONIKK &
DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000. Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

man utvikler fra arbeid som universitets- og høyskolelektor, krever en langt mer presis og ryddig beskrivelse som i grunnen tilsvarer en profesjonsdoktorgrad.

Praksisnær kunnskap

I Storbritannia krever profesjonsdoktorgraden at kandidaten forsøker på sin yrkesutførelse, med mål om å utvikle praksisen i faget. Målsettingen for FoU-arbeidet er å starte med et vanskelig problem («wicked problem») og å avklare betingelser og tiltak for løsninger som kan skape kunnskap og yte hjelp til andre. Doktorandene har en allerede etablert praksis å vise til og planlegger å fortsette i yrket etter oppnådd doktorgrad. Kandidaten leser bredt og transdisiplinært ettersom problemets natur avgjør relevansen av teori, og får en bred kunnskapsbasis som kan appliseres på andre problemer. Dette er essensen i hva forskning på egen profesjonsutøvelse består i. Støkkenutvalget (2009) pekte på at førstelektorens kompetanseprofil nettopp var av denne typen. Kontrasten til en konvensjonell ph.d. er at kandidaten tar utgangspunkt i kjent kunnskap fra praksis og søker etter kunnskapshull for å utvikle seg som profesjonell forsker. Kandidaten starter som novise og utvikler seg i forskerfaget, der man sosialiseres til fagkulturen og forskerpraksisen.

Utbredt i USA og Storbritannia

Framveksten av profesjonsdoktorgrader i USA, Australia og Storbritannia skyldes misnøyen med ph.d.-graden slik den er beskrevet over. Profesjonsdoktorgraden har et solid kunnskapsteoretisk og forskningsmetodisk fundament som hviler på en rekke tilstøtende vitenskapsfilosofiske tradisjoner. Den tilbys av alle Ivy-League-institusjoner i USA og så godt som alle universitet i Storbritannia, også Oxford og Cambridge. I Norge har studier av relasjonen mellom praksis og teori preget arbeidslivsstudier, samfunnsvitenskap og pedagogikk, kunstfag og kreative studier siden 1960-tallet. I universitets- og høyskolepedagogikken er koblingen mellom teori og praksis dominerende i pedagogiske utviklingsprogram, gjennom begrep som praksisteori, didaktisk relasjonsmodell, kollegabasert veiledning eller vurdering for læring, som alle bygger på det som kalles «the practice turn». De som søker førstelektorstatus, hører hjemme i helt ulike disipliner og profesjonsfag, men bindes sammen i sine ønsker om å utvikle undervisning og utdanning slik at studentene får større sjans til å lykkes i sin framtidige yrkesutøvelse og i egne liv. Underdalutvalget var på trygg grunn da de foreslo at førstelektorsøkere burde få tilbud om å komme inn i akademias gode selskap med en profesjonsdoktorgrad. Det vil gi dem langt større trygghet og visshet om verdien av deres arbeid i høyere utdanning og styrke kvaliteten på undervisningen. I lys av vår undersøkelse kreves det uansett en langt klarere framstilling av stillingstypens kompetanse i den prosessen vi står overfor.

Gjesterkribentene skriver sant og subjektivt om forskning. De faste gjestene er John Peter Collett, Helga Eggebø, Oddveig Storstad og Lorenz Khazaleh.

Ansvar for egen lønn

Hvorfor stuper søker-tallene til lærerutdanningene? Det har ikke manglet på mer eller mindre skråsikre svar – for lav lønn, innføring av fem-årig mastergradsutdanning, misnøye med lærerutdanningen, lav status og krevende arbeidshverdag, for å nevne noen. Forklaringen er trolig sammensatt, men debatten fikk meg til å reflektere over lønn i egen sektor. Alt er som kjent relativt, og det kommer gjerne an på hvem man velger å sammenligne seg med.

Etter årets lønnsforhandlinger er begynnerlønnen til en lærer/lektor med mastergrad 592 000. En lektor med tilleggsutdanning og 16 års ansiennitet vil ha en grunnlønn på 741 000. I tillegg kommer noen titusener om man for eksempel er kontaktlærer. Det vil si at mange av oss som utdanner lærere, har lavere lønn enn dem vi utdanner, vil få eller vi selv ville hatt om vi gikk fra universitetet til skolen. Dette er riktignok tall for 2021, men altså: Gjennomsnittslønnen i den statlige delen av universitets- og høyskolesektoren var for stipendiater 515 000, postdoktorer 590 000, lektorer 629 000, førstelektorer 696 000, førsteamanuenser 703 000 og professorer 898 000*. Det gis ingen tillegg for emneansvar eller andre oppgaver ut over ordinær undervisning, veiledning og forskning.

Vi som er medlemmer i Forskerforbundet, vet ennå ikke hva vi ender opp med i kroner og øre. Det er i tillegg i stor grad opp til oss selv. Alt skal fordeles lokalt, og det gjelder å stå på egne krav. Det er liten tvil om at lønnsforskjellene innad i stillingskategoriene blir

større med den lønnspolitikken Forskerforbundet har valgt. Grunn tanken bak fagforeninger var som kjent at man er sterkere når man står sammen, men i takt med individualiseringen av samfunnet må den kollektive ideen vike også her. Vi bør altså ha et øye til både gjennomsnitt og standardavvik.

Forskerforbundet er riktignok behjelpelig på internett, hvor de har lagt ut en oppskrift på hvordan du kan påvirke egen lønn. Har du fått nye arbeidsoppgaver og/eller større ansvar? Jeg synes det stadig er nye arbeidsoppgaver. Det siste er vel at jeg må levere søknad om å få lov til å kjøpe alt av fag- og pensumbøker, men jeg er usikker på om det er slike oppgaver de har i tankene. Jeg er også usikker på hvem i administrasjonen som er bedre egnet enn meg selv til å vurdere om jeg trenger akkurat den boka eller ikke. Gjort en ekstraordinær arbeidsinnsats? Klokket går i skrivende stund mot 22:00, og jeg er fortsatt på kontoret – kan det føres opp? Vi er mange som jobber iherdig med å redusere den reelle timelønna vår. Hevet din kompetanse? Her antar jeg at fullført 200-timers kurs i utdanningsfaglig basiskompetanse teller. Jeg er usikker på om undervisningen min har blitt bedre av det, men den er kanskje mer kompetent? Har du et annet jobbtilbud på hånden? Av forhandlingsstrategiske hensyn er jeg åpen for tilbud. Og til sist: Er du stedfortreder for en som har større ansvar

AV **ODDVEIG STORSTAD** førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning, NTNU

/ høyere lønn? Usikker, den må jeg nok tenke litt mer på, men jeg kommer trolig opp med noe.

For to år siden hadde jeg fagforeningsmøte i mitt eget lokallag av Forskerforbundet hvor jeg er eneste medlem, og der ble det fattet et enstemmig vedtak om å søke om personlig tillegg hvert eneste år. Det strider mot min natur å argumentere for egen fortrefelighet. Det er liksom ikke sånn jeg er oppdratt, og det hender jeg tenker at vi har for lite jantelov, ikke for mye. Det følger altså ubehag med å følge opp det selvpålagte vedtaket. For å bøte noe på dette ubehaget skal jeg være så solidarisk at jeg oppfordrer alle medlemmer i Forskerforbundet til å kalle inn til lokallagsmøte og fatte samme vedtak. Lykke til, og måtte de beste vinne!

* Tallene er hentet fra Forskerforbundets lønnsstatistikk, som er basert på opplysninger innhentet fra lokale tillitsvalgte og spørreundersøkelser blant medlemmene.

«Mange av oss som utdanner lærere, har lavere lønn enn dem vi utdanner.»

LOVNAD OM INNHOLD:

Eg gløynde å spørje Marita Kristiansen om ho er krenkt av måla i langtidsplanen. Eg er iallfall.

ALDRI ANNA ENN SPRÅK

Mål og meining

Hjernen min er ikkje fleksibel nok til å skjöne langtidsplanen.

Kanskje ryddigheitsmanien min er eit nervøst trekk, men eg har òg eit djupt ynske om å forstå langtidsplanen som regjeringa la fram i fjor haust. Langtidsplanen for forskning og høgare utdanning, som seinare vart vedteken av Stortinget, skal peike ut den overordna retninga for perioden 2023–2032, men Gud hjelpe den som tek planen på alvor som kompass.

Tidleg i dokumentet kjem tre sett med målsetjingar. Det er kjedeleg å lese, men må til om de skal skjöne noko av denne spalta:

«De overordnede målene er:

- styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft
- høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning

De tematiske prioriteringene er:

- hav og kyst
- helse
- klima, miljø og energi
- muliggjørende og industrielle teknologier
- samfunnsikkerhet og beredskap
- tillit og fellesskap

(...) Norge deltar allerede i EUs samfunnsoppdrag, og nå lanserer regjeringen i tillegg **to nasjonale samfunnsoppdrag på prioriterte områder:**

- bærekraftig før
- inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv»

Dei ryddige dyra

Ærendet mitt er å sjå på korleis desse tre listene med kvart sitt namn (utheva av meg) fungerer saman. Og eg vil avgrense oppgåva. Kan hende det finst gode eller dårlege utdjupingar av punkta – og tilhøvet mellom dei – lenger ut i dokumentet, men dette ser eg i så fall bort frå.

Eg hoppar til konklusjonen: Dersom eg skal skjöne korleis ulike sett med omgrep

heng saman, må eg kunne sjå dei føre meg grafisk. Eg kan takle fleire nivå dersom under- og overordninga er tydeleg: Det generelle er øvst, og så vert det meir og meir spesifikt nedover, som i biologisk klassifisering. Inndelinga av dyreartar er frå toppen: liv, domene, rike, rekkje, klasse, orden, familie, slekt og art. Det er heile ni nivå, men det er oversiktleg. Ein kan setje opp heile systemet i pyramideform. Eit anna grafisk døme er firefeltstabellar, eit kjent verktøy i blant anna sosiologi. I eit enkelt koordinatsystem med to aksar får vi fire ruter, som A1, A2, B1 og B2.

Respekt for samfunnsoppdrag!

Passar og linjal er ikkje nok til å begripe langtidsplanen. Eg prøver å vere venleg innstilt og startar med å lese «overordnede mål» som nettopp overordna, noko som grip inn i alle «tematiske prioriteringer». Til dømes skal då utdanning og forskning i «helse» (tematisk prioritering) vere prega av «høy kvalitet og tilgjengelighet» (overordna mål). Men det klussar seg til. Eit anna overordna mål er «miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft», og ei tematisk prioritering er «klima, miljø og energi». Er meininga at vi skal undervise og forske på klima og miljø på ein miljømessig berekraftig måte?

Og så kjem «målrettede samfunnsoppdrag», forklåra som «nyskapende og ambisiøse prosjekter der forskning kobles sammen med andre virkemidler for å løse konkrete problemer innen en gitt tidsfrist». Slike kjenner vi alt frå EU-systemet som «missions». Det er berre to av dei, og ved fyrste augekast tenkjer eg: Ok, dette er sjefane, viktig og internasjonalt, dette kjem over alt det andre, respekt! Men så er dei ikkje av ein slik art (som «liv» eller «domene», for å ta dei mest overordna i dyreverda). Det eine verkar svært spesifikt. «Bærekraftig før» er ikkje noko du lett kan bruke som overskrift på ynskte tyngdepunkt i romanske språk eller sivilingeniørstudium i maskin. Det framstår snarare som ein underkategori av (andre) enkeltfag.

Jakt på relevans

Det andre samfunnsoppdraget er av ein heilt annan og meir generell art: å «inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og

MARITA KRISTIANSEN

er terminolog ved Termbanken, Universitetet i Bergen og leiar for Språkrådets fagråd for fagspråk og språk i samfunn og høgare utdanning. Her uttalar ho seg berre på vegner av seg sjølv.

Kva ord eller språkspørsmål bør vi ta opp i språkspalta? Send framlegg til kjetil.brottveit@forskerforum.no.

samfunnsliv». Er det ein slags metakategori for heile feltet? Ialffall overlappar dette samfunnsoppdraget med domenet langtidsplanen verkar innanfor – forskning og (i dette tilfellet) utdanning. Inkluderer dette samfunnsoppdraget å forske og utdanne på ein inkluderande måte, eller skal inkluderinga skje i ein annan silo ved sida av (høgare) utdanning?

– Kan du hjelpe meg, Marita Kristiansen? Orsak at du slepp til fyrst no.

– Dette er midt inne i det vi jobbar med som terminologar. For å forstå eit fagfelt må ein forstå relasjonen mellom omgrepa. Døma med pyramide og firefeltstabell er kjempegode. Pyramiden med klassifisering av dyr ville vi ha kalla generiske omgrepssystem med over- og underomgrep. For å forstå omgrepa kognitivt innanfor eit felt treng ein å kunne sjå føre seg forholdet mellom dei. Her er det vanskeleg å finne kva koplingar som finst mellom omgrepa og omgrepssetta. Tenk deg at ein verkeleg skal bruke punkta, til dømes til å utvikle eit forskingsprosjekt som er i tråd med langtidsplanen. Når Forskringsrådet kjem med ei utlysning, sit du som forskar og skal prøve å skrive deg inn i måla til eit program for å gjere søknaden relevant. Eg har prøvd nokre gonger, og det er vanskeleg. Her er det endå vanskelegare, sidan forholdet mellom måla er så uklåre.

– Korleis?

– Ein skulle tru at dei overordna måla låg øvst og dermed skulle gjennomsyre dei tematiske prioriteringane, som ligg på eit lågare nivå. Men det er vanskeleg å få det til å henge saman: «Tillit og fellesskap» verkar

– Lemp på kravene

Læremangelen er størst i Nord-Norge. Innleggsforfatter Karl Øyvind Jordell foreslår å senke opptakskravene.

AV KARL ØYVIND JORDELL, professor emeritus ved Universitetet i Oslo

LÆRERUTDANNING: Søker-tallene til lærerutdanningen har i år sunket dramatisk, med en nedgang i antall såkalte førstevalgssøkere på 22 prosent for utdanningene for trinn 1–7, og på hele 35 prosent på utdanningene for trinn 5–10.

Heldigvis foreligger det et forslag om å fjerne opptakskravene til begge typer lærerutdanning. Om man ikke fjerner dem helt, kan de i hvert fall settes ned, slik at studie plassene så vidt mulig blir fylt opp. Dermed får vi slutt på det jeg har kalt rasjonering av lærere, som særlig har rammet utkantene. Dette bør kunne gjøres allerede ved årets opptak. Søkere som har latt være å søke fordi de visste at de hadde for svake resultater fra videregående, kan søke ved suppleringsopptaket sent på sommeren.

Sju Nesna-studenter?

I Nord-Norge er det flere kommuner som, ifølge grunnskolestatistikken, har over 20 prosent ufaglærte.

Det er derfor av særlig interesse å se på søkningen til lærerutdanningene i nord. I det følgende begrenser jeg meg til lærerutdanningen for trinn 1–7, hvor problemene er størst. Lærere for trinn 5–10 utdannes også gjennom fagstudier og praktisk-pedagogisk utdanning.

Bodø hadde i fjor 23 førstevalgssøkere, noe som ga 11 frammøtte studenter. I år er antallet førstevalgssøkere sunket til 13, og man kan dermed forvente 6 frammøtte. På Nesna møtte i fjor 8 av 25 førstevalgssøkere. I år er antallet førstevalgssøkere 22, slik at man kan vente 7 frammøtte til høsten.

Nedgang på 22 prosent

Tromsø hadde i fjor 41 førstevalgssøkere. Av dem var det cirka 15 som møtte (det

foreligger litt ulike tall). I år er førstevalgssøkerne sunket til 30, det gir et anslag på 11 frammøtte.

I Alta hadde man i fjor 37 førstevalgssøkere, men bare 11 møtte. I år har 36 dette studiet som sitt førstevalg, slik at man i år også kan vente 11 studenter. Antall førstevalgssøkere til utdanningen for trinn 1–7 summerte seg i fjor til 126. Tallet har i år sunket til 101, en nedgang på 20 prosent. Det er en fattig trøst at dette tallet er litt mindre enn landsgjennomsnittet – her er nedgangen som nevnt på 22 prosent.

Nesna tilbyr bare nettbasert studium. I fjor hadde man et nettbasert studium ved UiT – Norges arktiske universitet, i tillegg til det ordinære studiet. Det hadde 67 førstevalgssøkere, hvorav 24 møtte. I år har man også et slikt tilbud, nå med 55 førstevalgssøkere, anslaget for frammøtte synker da til 19. En tilvekst i år er et nettbasert tilbud med utgangspunkt i Bodø, med 21 førstevalgssøkere. Legger vi til grunn samme frammøteprosent som for fjorårets tilbud ved UiT, vil 8 møte fram.

Statsrådets hjertebarn

Anslagene for det enkelte tilbud er selvfølgelig usikre. Men det er ingen grunn til å tro at summen av antall frammøtte vil være særlig feil. Med ett tilbud mer i år enn i fjor blir summen for antall frammøtte 62, ned fra 69 i

fjor. Med vanlig frafall gir det drøye 40 nye lærere om fem år. De to sistnevnte tilbudene er knyttet til institusjonene i Tromsø og Bodø. Der har personalet mye annet å stelle med, så søkningen er ikke avgjørende for disse institusjonenes eksistens.

På Nesna bygger man opp igjen institusjonen, som etter frafall vil uteksaminere cirka 6 lærere for trinn 1–7 om fire år, og noe tilsvarende om fem år. I tillegg vil man utdanne lærere for trinn 5–10 og for barnehage. Men det er på grunnskolens trinn 1–7 problemene med lærerrekuttering er størst. Hvis Nesna ikke kan levere bedre på denne utdanningen, henger gjenoppbyggingen i en tynn tråd. Men Nesna er statsrådets hjertebarn, og kan reddes ved å fjerne rasjoneringen, altså lempe på opptakskravene.

Trenger rausere tiltak

I første omgang må man fylle opp studie plassene. Når det er gjort, må man sørge for at søringer kan komplettere den lokale rekrutteringen i Nord-Norge. De økonomiske stimulerings tiltakene man så langt har hatt, og som kan virke rausere, er ikke rausere nok – det er dokumentert av tall som viser at antall ufaglærte i utkantskoler har økt jevnt og trutt. De økonomiske stimulerings tiltakene kan i dag beløpe seg til cirka 360 000 kroner. De må nok dobles eller tredobles, skal det monne.

«Dermed får vi slutt på det jeg har kalt rasjonering av lærere, som særlig har rammet utkantene.»

som eit overgripande mål og skulle ikkje ha hamna som ei tematisk prioritering, for det kan ikkje gå nedanfrå og opp. I så fall skulle eit tematisk mål som «hav og kyst» òg ha gjennomsyra dei overordna. Det vert absurd.

– *Korleis kunne ein ha rydda?*

– Dersom ein hadde halde fast ved nokre overordna mål, kunne det ha utkrystallisert seg tematiske underordna mål som inneheldt trekk frå det overordna pluss noko meir spesifikt. Eit alternativ til eit slikt hierarki kunne ha vore å tenkje *prosess*: Noko skal leie til noko anna.

Kokar alt ned til dyrefôr?

Temaet i denne spalta går rett inn i arbeidskvardagen til Kristiansen. Ho arbeider med systematisering av omgrep i termbasar, som den nasjonale termportalten ved Universitetet i Bergen. Då er ho avhengig av ryddige strukturar.

– Når vi registrerer omgrep og termar i ein base, må vi ha ein god datamodell i botnen. Han som er datautviklar i termportalten, gjer det i tråd med standardar, slik at ulike system kan utveksle data. Det er ikkje meininga at termportalten berre skal liggje der for seg sjølv. Det vi matar inn der, skal kunne verte levert vidare, til dømes til Nasjonalbiblioteket. Omgrep som er brukte i langtidsplanen, kjem òg til gå inn i slike system. Då må det vere eit avklåra forhold mellom omgrepa.

Men vi gløymde ein ting i sorteringa i stad. På toppen (eller botnen, kva veit eg) kjem òg dei store samfunnsoppdraga. Korleis kunne dei ha passa inn? Spalta får slutte med eit lite hjertesukk frå Kristiansen:

– Samfunnsoppdraget «bærekraftig før» er svært konkret, og enormt mange fagområde fell utanfor. Eg tilhøyrer humaniora og språkvitskap, og ein langtidsplan burde ha vore relevant for meg òg som forskar. Kva kan vere mitt samfunnsoppdrag?

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Forskerforbundet får du et av Norges beste billån, med rente fra 5,65 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 7,29 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.000,- Tot. Kr 178.434,-

Vi har rundet 25 000 medlemmer!

Forskerforbundet har de siste årene hatt god medlemsvekst, og i starten av mai kom medlem nummer 25.000 på plass. Som del av en vervekampanje, ble Ellen Marianne Gaup Nutti (nytt medlem) og Inger Anne Marie Pulk (verver) trukket ut som vinnere av hver sin el-syssel. Begge arbeider ved Sametinget i Kautokeino.

Inger Anne Marie Pulk er tillitsvalgt og leder av lokallaget, ved siden av jobben som seniorrådgiver. Hun har vært medlem siden 2019. – Det er totalpakken til Forskerforbundet som oppleves som noe positivt, og det er derfor jeg meldte overgang til Forskerforbundet fra en annen fagforening, sier hun.

Ellen Marianne Gaup Nutti jobber til daglig som førstekonsulent/rådgiver på Sametinget. – Jeg har vært medlem siden starten av året, og meldte meg inn fordi jeg liker forbundets hovedmål. Jeg ville også lære mer om mine rettigheter som arbeidstaker. Forskerforbundet har tillitsvalgte som kan bistå meg i spørsmål om lønn, forteller hun.

Information about the wage settlement in the state sector

On Saturday 29 April, Unio came to an agreement with the Ministry of Local Government and Regional Development on the wage settlement in the state sector. As last year, all wage supplements will be distributed locally, at the individual enterprise. Chief negotiator Jorunn Solgaard participated in the negotiations. She is glad the parties reached an agreement.

– A local allocation or pot of 5,3 per cent with effect from 1 May 2023 is now set aside

for the local negotiations. The local union representatives at each individual workplace will now negotiate with the employer about the distribution of this pot. The experience from last year's settlement was that most agreed on a combination of general and individual supplements, says Solgaard.

The local negotiations must be completed by 31 October 2023, but at many enterprises the negotiations will start earlier. The local union representatives will inform the members about the date and deadlines for the negotiations at the individual workplace.

Informasjon om lønnsoppgjøret i staten

Lørdag 29. april ble Unio stat enige med staten om lønnsoppgjøret i statlig sektor. Som i fjor vil hele lønnsveksten fordeles lokalt, ved den enkelte virksomhet. Forskerforbundets forhandlingsjef Jorunn Solgaard deltok i forhandlingene. Hun er glad partene kom til enighet.

– Det settes nå av en lokal pott på 5,3 prosent med virkning fra 1. mai 2023. De tillitsvalgte på hver enkelt arbeidsplass forhandler så med arbeidsgiver om fordelingen av denne potten. Erfaringen fra fjorårets oppgjør, var at de fleste ble enige om en kombinasjon av generelle og individuelle tillegg. Dette er helt i tråd med Forskerforbundets lønnspolitikk, forteller Solgaard.

De lokale forhandlingene skal være ferdige innen 31. oktober 2023, men ved mange virksomheter starter forhandlingene tidligere. De tillitsvalgte vil informere medlemmene om dato og frister for forhandlingene ved den enkelte arbeidsplass.

Ber politikerne ta ansvar for forskernes arbeidsdag

Gjennom kampanjen «Tiden er ute» har Forskerforbundet satt søkelys på forskernes umulige arbeidsuke. Vitenskapelig ansatte jobber i gjennomsnitt mer enn 46 timer i uken, men sliter likevel med å finne tid til arbeidsoppgavene sine. Nå oppfordrer forbundsleder Guro Elisabeth Lind til politisk handling.

– Det er ofte godt ment når politikerne ber universiteter og høyskoler løse en ny samfunnsoppgave. Men de mangler innsikt i tidspresset de vitenskapelig ansatte står i. Det er de samme ansatte som skal forske, undervise, formidle, søke forskningsmidler og samarbeide med næringslivet. Arbeidsdagen deres går ikke lenger opp, sier Lind.

De vitenskapelig ansatte pålegges stadig flere oppgaver, og sliter med å finne tid til forskning og undervisning. – Politikerne må ta sin del av ansvaret. Alt for ofte kommer nye oppgaver uten økte ressurser, sier Guro Lind.

Vil beskytte forskningstiden

Hvis utdanningsinstitusjonene skal gis nye, store oppgaver, må de følges av økte ressurser. Hvis ikke går det ut over tilbudet til studentene, og de ansattes forskningstid. Det var budskapet fra Forskerforbundets nestleder Kristian Mollestad på høring om Utsynsmeldingen hos Stortingets Utdannings- og forskningskomite. Han advarte mot endringer som kan svekke norsk høyere utdanning på lengre sikt.

– Et for ensidig blikk på usikre antakelser om framtidens kompetansebehov, kan fort gjøre mer skade enn gagn. Når det gjelder dimensjonering innebærer kravet til kvalitet og forskningsbasert undervisning at fag ikke bare kan opprettes eller nedlegges sånn uten videre. Det tar lang tid å bygge sterke fagmiljøer, det kan gå fort å rive dem ned, sa han.

FORSKERFORBUNDET

- er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- har 25 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- arbeider for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

KURS OG SEMINARER

Tillitsvalgtopplæring og seminarvirksomhet tilhører vår kjerneaktivitet, og er en viktig forutsetning for arbeidet i Forskerforbundet. Vi tilbyr en kombinasjon av kurs med fysisk oppmøte og digitale kurs/webinar. Alle med verv i lokallag og foreninger kan melde seg på våre kurs og seminar. Følg med på våre nettsider for oppdatert kursprogram: forskerforbundet.no/kurs.

VERV EN KOLLEGA

Kjenner du noen som kan bli medlem i Forskerforbundet? Verv en kollega i dag og få vervepeng som kan tas ut i form av gavekort. Jo flere du verver, jo mer får du i premie: 500 kr. for ett nytt medlem, 1 500 kr. for to, og deretter 500 kr. for hvert ekstra medlem du verver. På Min side finner du oversikt over dine vervinger og din poengsaldo.

FORSKER FORBUNDET

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

@forskerforbundet

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2022–2024: Guro Elisabeth Lind, Oslo universitetssykehus (leder), Kristian V.E. Mollestad, Presteforeningen (nestleder), Ann Cecilie Bergene, NIFU, Kristin Lofthus Hope, Høgskulen på Vestlandet, Belinda Eikås Skjøvstad, Universitetet i Oslo, Tord Mjøsund Talmo, NTNU, Hugues Verdure, UIT Norges arktiske universitet, Tony Burner, Universitetet i Sørøst-Norge (1. vara), Bente Ovødie Skogvang, Høgskolen i Innlandet (2. vara), Brynjar Kulset, Nasjonalbiblioteket (3. vara) | **SEKRETARIATET:** GENERALSEKRETÆR: Birgitte Olafsen.

STAB: Kommunikasjonsleder Lars Kolltveit, informasjonsleder Unn Rogamo, kommunikasjonsrådgiver Synne Freberg | **ARBEIDSLIVSAVDELINGEN:** avdelingsjef Bjørn T. Berg, fagsjef Jorunn Dahl Norgård, spesialrådgiver Kari Folkenborg, spesialrådgiver Jon Wikene Iddeng, spesialrådgiver Åshild Olausen, forhandlingsjef Jorunn Solgaard, spesialrådgiver Andreas Christensen, advokat/spesialrådgiver Ingvild Irgens-Jensen, seniorrådgiver Petter Sommervold, spesialrådgiver Lene Ståhl | **JURIDISK AVDELING:** avdelingsjef/advokat Mariann Helen Olsen, advokat Christoffer Hjelde, advokat Eirik Kollerøy, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Asmund Riegels | **ORGANISASJONS AVDELINGEN:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, seniorrådgiver Nina Fjeld, rådgiver Cecilie Frich, seniorrådgiver Brit Helen Hesselberg, rådgiver Rita Kvæl | **ADMINISTRASJONS AVDELINGEN:** administrasjonssjef Kjetil Mørk, arkivleder Kristine K. Brox, seniorrådgiver Aina Nilssen, rådgiver HR & administrasjon Ane Rinnaas Skuseth, konsulent Marit Sømmer, IT-rådgiver Øyvind Åsebøstøl, seniorcontroller Lina Haugland, rådgiver HR & lønn Elisabeth Johansen, controller Sofie Myrland Kjellgren, fagansvarlig medlemservice Linda Pettersson, konsulent Trinelise Aikio, seniorkonsulent Hans Askildsen, seniorkonsulent Tore Sandnes

Hvem får Hjernekraftprisen i 2023?

Etter et kort opphold er Forskerforbundets Hjernekraftpris tilbake, i oppdatert form.
 – Målet er at den nye prisen skal være enklere å forstå og formidle, og inkludere alle medlemsgrupper, sier generalsekretær Birgitte Olafsen.

«Forskerforbundets hjernekraftpris tildeles et eller flere medlemmer av Forskerforbundet som gjennom sitt kunnskapsarbeid har gitt et betydelig bidrag til samfunnet.»

Slik lyder den nye «formålsparagrafen» for Forskerforbundets egen pris, som etter en liten pause igjen er klar for tildeling. Generalsekretær Birgitte Olafsen forklarer bakgrunnen for oppholdet.

– Hjernekraftprisen er en pris vi er stolte av, men tilbakemeldingene har vært at den er litt vanskelig å forstå. Det har jo vært en formidlingspris, men knyttet til innsendte enkeltbidrag som skal «synliggjøre viktigheten av hjernekraften til Forskerforbundets medlemmer». Nå kobler vi prisen mer direkte til våre medlemmers arbeid, og belønner medlemmer «som gjennom sitt kunnskapsarbeid har gitt et betydelig bidrag til samfunnet». Vi håper det kan bidra til å revitalisere prisen, sier Olafsen.

Hun er opptatt av at alle medlemmer av Forskerforbundet, uavhengig av yrke, stilling og arbeidssted, kan nomineres for sitt arbeid.

– Våre medlemmer representerer hele bredden av kunnskapssektoren, og det er viktig å understreke at dette ikke er en forskningspris. Prisen kan like gjerne gå til et undervisningsopplegg, en nyskapende publikumsformidling eller et annet samfunnsnyttig bidrag. Det viktige er at den nominerte har gjort en særlig betydningsfull innsats for samfunnet gjennom sitt kunnskapsarbeid, sier Olafsen.

Juryen vil ledes av Forskerforbundets tidligere nestleder Kristin Dæhli, som får med seg seniorforsker Hans Jørgen Gåsemyr ved NUPI, avdelingsdirektør Elisabeth Koren ved Norsk Maritimt Museum, og redaktør i forskning.no Aksel Kjær Vidnes. Sammen skal de innstille på en eller flere vinnere som tildeles til sammen 200.000 kroner.

Birgitte Olafsen håper på mange nominerte.

– Jeg vil oppfordre alle til å nominere medlemmer de mener fortjener prisen. Vi vet at prisen har gitt inspirasjon og stolthet til både prisvinnere og andre medlemmer, og vi gleder oss til å komme igang igjen og gjøre stas på nye vinnere, avslutter hun. Frist for nominering av kandidater er 8. september.

Forskerforbundets hjernekraftpris

- Hjernekraftprisen ble lyst ut første gang i 2013, og ble opprettet som en del av Forskerforbundets hjernekraftverk-kampanje. Prisen er delt ut ni ganger og siste utdeling skjedde i 2021.
- Formålet med prisen har vært å «synliggjøre viktigheten av hjernekraften til Forskerforbundets medlemmer», og belønnet de beste innsendte bidragene som viste betydningen forskning og utviklingsarbeid har for samfunnet. Nå heter det at «Forskerforbundets hjernekraftpris tildeles et eller flere medlemmer av Forskerforbundet som gjennom sitt kunnskapsarbeid har gitt et betydelig bidrag til samfunnet.»
- Alle som er medlemmer av Forskerforbundet kan nomineres, og prisen kan gis til alle former for kunnskapsarbeid.
- En komité innstiller inntil fem nominerte som mulig vinnere. Vinnerne kåres av Forskerforbundets hovedstyre 2. november, og deles ut på Forskningspolitisk seminar 7. november 2023
- Vinnerne får til sammen 200.000 kroner, og et diplom av kunstneren Lars Fiske
- Frist for nominering av kandidater er 8. september.
- Mer informasjon finner du på Forskerforbundets nettsider

Det beste i livet er gratis

Norge er et av de siste landene i Europa hvor høyere utdanning er gratis. Gratisprinsippet er en del av grunnmuren i det norske utdanningssystemet og helt avgjørende for utdanningseksplasjonen de siste tiårene. Det er en utdanningspolitisk målsetting i Norge at utdanning skal være tilgjengelig for alle innbyggere, uavhengig av alder, kjønn, bosted og økonomisk og sosial situasjon. At høyere utdanning er gratis, bidrar til sosial mobilitet, mangfold i utdanningene, og et høykompetent arbeidsliv. I tillegg er gratisprinsippet et demokratisk prinsipp: Kunnskap gir makt, og størrelsen på lommeboka til foreldrene dine skal ikke avgjøre om du kan tilegne deg den kunnskapen.

Alt som kan sies om gratisprinsippet for norske studenter, kan også sies om viktigheten av tilgang til høyere utdanning for studenter i fattige land. At unge mennesker i fattige land får muligheten til å studere, bidrar til utvikling og demokrati.

Og at noen av dem får muligheten til å studere her i trygge Norge, er et av de beste bidragene vi kan gi i arbeidet for internasjonal solidaritet og utvikling. I tillegg er det bra for oss. Norsk høyere utdanning blir rikere på ideer, erfaringer og perspektiver med studenter fra hele verden på campus. Et akademia uten internasjonale studenter, er et fattigere akademia.

Alt dette er det som nå står på spill, når regjeringen vil innføre skolepenger for studenter fra utenfor EU/EØS. For internasjonale studenter utenfor EU kommer det til å koste mellom 130 000 til 500 000 kroner årlig å studere ved NTNU eller Universitetet i Oslo. Du trenger ikke være økonomiprofessor for å forstå hva det vil si for mangfoldet ved våre utdanningsinstitusjoner.

Forslaget om skolepenger er usolidarisk, uklokt og urettferdig. I tillegg er det elendig utredet. I et åpent brev til Kunnskapsdepartementet måtte derfor 21 rektorer ved statlige universiteter og høyskoler denne våren gi beskjed om at de ikke er klare for å innføre skolepenger for internasjonale studenter. De ber om en utsettelse på ett eller to år, fordi forslaget ikke er konsekvensutredet og fordi de praktiske utfordringene er store.

Utsettelse

Nylig ble det klart at heller ikke Utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget klarte å behandle lovforslaget. Også de måtte be om utsettelse. «Utsettelsen av saken om skolepenger gjør det fullstendig urealistisk å gjennomføre gjeldende prosesser på en ordentlig måte før studiestart», skrev tidligere NMBU-rektor Curt Rice. Og har selvsagt rett.

Om saken er avgjort når du leser dette, vites ikke. Uansett vil prosessen fram mot vedtak ha vært sterkt kritikkverdig. For det første fordi viktige lovendringer i kunnskapssektoren må være kunnskapsbaserte. Det krever konsekvensutredninger og grundige prosesser, stikk i strid med veien fram mot skolepenger. For det andre fordi en samlet sektor advarer mot lovendringen. Studenter, rektorer og fagorganisasjoner står sammen i kravet om fortsatt tilgang til høyere utdanning for studenter fra fattige land. Uten at regjeringen lytter.

AV GUURO ELISABETH LIND,
leder i Forskerforbundet

«Forslaget om skolepenger er usolidarisk, uklokt og urettferdig. I tillegg er det elendig utredet»

Løftebrudd

For det tredje er innføringen av skolepenger et klokkeklart løftebrudd – både mot regjeringserklæringen og mot regjeringspartienes partiprogrammer. I regjeringserklæringen står det samme som i Arbeiderpartiets program: «Høgare utdanning i Noreg skal være gratis, òg for internasjonale studenter.» – I trange tider har dette vært et valg regjeringen har gjort.

Kompromisser blir gjort når det er harde prioriteringer. Dette er et område der Arbeiderpartiets primære politikk har tapt, sa Arbeiderpartiets utdanningspolitiske talsperson Lise Selnes til avisa Khrono. Spørsmålet er: Hvem er det egentlig som har vunnet? Vi som jobber i forskning, vet hva internasjonalisering betyr. Internasjonalt samarbeid er ikke bare en trivelig verdi vi kan trekke fram i festtaler. Det er en konkret forutsetning for toppforskning og vitenskapelige gjennombrudd. Samarbeid på tvers av landegrenser, internasjonale nettverk og økt mangfold i forskning og høyere utdanning, bidrar til høyere kvalitet.

Det er kanskje derfor jeg blir så oppgitt og opprørt over forsøket på å stenge studenter fra fattige land ute fra norsk høyere utdanning. Min innstendige oppfordring til partiene på Stortinget er: Det er ingen skam å snu.

Forskerforums nyhetsbrev

Vil du holde deg oppdatert om forskning og høyere utdanning på universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og i arkiv, bibliotek og museum?

Forskerforums nyhetsbrev kommer én gang i uken med nyheter, debattstoff og stillingsutlysninger fra vår nettside.

Vi fortsetter selvsagt å sende deg 10 utgaver i året av bladet Forskerforum, og du kan følge daglige nyhetsoppdateringer på Forskerforum.no.

Meld deg på Forskerforums nyhetsbrev på våre nettsider!

